

GÖTEBORGS UNIVERSITET

”Det där har du säkert missförstått, hon som alltid är så snäll”

En studie baserad på tre gruppintervjuer med flickor kring mobbning

Armina Fazlic

Examens arbete, LAU390
Handledare: Ingrid Johansson
Examinator: Anne Dragemark Oscarson
Rapportnummer: HT10-2611- 234

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel: "Det där har du säkert missförstått, hon som alltid är så snäll" En studie baserad på tre gruppintervjuer med flickor kring mobbning

Författare: Armina Fazlic

Termin och år: HT 2010

Kursansvarig institution: Sociologiska institutionen

Handledare: Ingrid Johansson

Examinator: Anne Dragemark Oscarson

Rapportnummer: HT10-2611-234

Nyckelord: mobbning, faktorer, aggressivitet, flickor, elevperspektiv

Sammanfattning:

Denna studie handlar om mellanstadieflickors mobbningstendenser; hur de uppstår, yttras och vem mobbaren och offret är. Syftet är därmed att ta reda på hur flickor talar kring de faktorer som leder till mobbning och deras förslag på förebyggande åtgärder. Detta föranledde följande frågeställningar; Hur beskriver flickorna att mobbningen tar sig uttryck? Hur anser flickor att mobbning uppstår och vem kan bli mobbare respektive offer? Och på vilka sätt anser flickorna att skolan skall agera för att förebygga mobbning?

Arbetet är uppbyggt kring litteratur och forskning i ämnet. Under arbetets gång blev bristen på litteratur och tidigare forskning kring enbart flickors mobbning, väldigt tydlig. I denna studie användes en kvalitativ samtals intervju i grupper. Studien belyser uppfattningar om mobbning ur ett elevperspektiv. Jag ville att flickorna skulle beskriva flickors sätt att mobba utifrån sin egen upplevelse. Intervjuerna genomfördes i tre olika grupper med 4-6 flickor i varje.

Resultatet pekar på att den särskilda mobbning som bedrivs av flickor är ytterst mångfacetterad. Den är svår att upptäcka och väldigt subtil inför de vuxnas ögon. Flickorna själva kan känna igen varje nyansering och växling, de förstår precis vem som är mobbad, vem som är offer och varför. Resultatet visar också hur vi vuxna ofta inte uppfattar mobbningen och låter oss luras av mobbarens snälla fasad menar flickorna.

Att känna till de olika nyanser som flickors mobbning bedrivs med, är av stor vikt för oss lärare. Då mobbningen är ytterst subtil och flickorna duktiga på att dölja den är det viktigt att vi har kännedom om vilka signaler vi ska titta efter. Det viktigt att vi ökar vår medvetenhet och tar våra förutfattade uppfattningar om vissa flickor åtsidan när vi försöker komma underfund med en misstänkt mobbningssituation.

Innehållsförteckning

1 Bakgrund	5
1.1 Inledning	6
1.2 Syfte	7
4 Teoretisk anknytning	8
4.1 Begreppsdefinition	8
4.2 Styrdokument och lagar	9
4.2.1 Läroplanen	9
4.2.2 Skollagen och Diskrimineringslagen	9
4.2.3 Skolans ansvar.....	10
4.3 Normer och genus	11
4.3.1 Våld bland flickor	12
4.4 Mobbning bland flickor	13
4.4.1 Indirekt mobbning	13
4.4.2 Mobbaren	15
4.4.3 Offret	15
4.5 Barnperspektiv och barns perspektiv	16
5 Metod	18
5.1 Datainsamlingsmetod	18
5.2 Begränsning och Urval	19
5.3 Genomförande	19
5.4 Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet	20
5.5 Etiska reflektioner	21
6 Resultat	22
6.1 Skillnader mellan pojkars och flickors mobbning	22
6.1.1 Att vara flicka	23
6.2 Hur yttrar sig mobbning?	23
6.2.1 Idrott.....	23
6.2.2 Raster	23
6.2.3 Lektioner	24
6.3 Hur uppstår mobbning och vem blir offer respektive mobbare?	24
6.3.1 Ny i klassen	24
6.3.2 Självförtroende	25
6.3.3 Popularitet, avundsjuka och utseende	25
6.3.4 Rykten, skvaller, skitsnack	26
6.3.5 Mobbaren	27
6.3.6 Offret	29
6.4 Förebyggande åtgärder mot mobbning	29
7 Diskussion och avslutande reflektion	30
7.1 Metoddiskussion	30
7.2 Resultatdiskussion.....	30
7.2.1 Skillnader mellan pojkars och flickors mobbning	30
7.2.2 Flickors mobbning	32
7.2.3 Elevers tankar kring förebyggande åtgärder	33
7.3 Framtida forskning och avslutande ord	33

Referenser

Bilaga A: Tillståndsblankett

Bilaga B: Intervjuguide

Bilaga C: Filmens handling

1. Bakgrund

Mitt arbete belyser flickmobbingen och dess aspekter, en kategori som ofta är åsidosatt i mobbningsforskning. Många forskare menar att det faktum att det har forskats och skrivits betydligt mer om pojkars sätt att mobba än om flickors har att göra med att pojkars mobbing oftare är fysisk och därmed mer påtaglig (Skolverkets rapport, 2009, s14). Att flickan som kategori är märkbart frånvarande eller ofullständig i många studier är även något som **Första gången måste du skriva ut alla namnen, sedan kan du hänvisa till första namnet som du gör här**: Frih et al (2010, s 45) uppmärksammat i sina studier.

Själva företeelsen mobbing har varit känd under en längre tid men det var inte förrän i början av 1970-talet som vi började samla in material systematiskt och därigenom kunskap om problemet (Olweus, 1994, s1). Olweus är en föregångare inom området och var den som initierade det systematiska studiet av skolmobbing och erbjuder både förklaringar till problemet och anvisningar till att åtgärda det (Eriksson et al, 2002, s 38).

I detta arbete kommer främst forskning baserad på Simmons, Höistad och Coloroso **ref?** att belysas. Likheten mellan dessa forskare ligger i att de i sin forskning konsekvent skiljer mellan pojkars och flickors sätt att mobba. Även deras strategier har antingen båda könen eller endast flickor i åtanke. De berör flickan som mobbare på ett mycket djupare plan än andra forskare. Simmons **ref?** baserar sin forskning enbart på flickor men framhåller inga särskilda strategier för att motverka den, därför kompletterar de andra forskarna henne. Dessa forskares resultat och förslag till åtgärder ger en bättre sammansatt förklaringsmodell till flickmobbing utifrån de intervjuer jag gjort med flickor. Flertalet av forskarna utgår själva från intervjuer med flickor och speglar även de ett elevperspektiv.

Anledningen till att jag inte valt mer välkända forskares såsom Olweus är att hans resonemang kring mobbing främst utgår från pojkar, något som bland annat Skolverket framhåller (2002, s 44). Dessa uppfattningar synliggörs även i de olika skrifter som finns utgivna av Olweus¹. Enligt skolverkets rapport är Olweus forskning främst baserad på observationer och undersökningar gjorda med *pojkar* och slutsatserna stämmer därmed ofta in på *pojkar* i större omfattning än flickor. Kritik har riktats mot Olweusprogrammet av framför allt genusforskare som menar att åtgärdsprogrammet är alltför trubbigt för att kunna användas på samma sätt i alla situationer och för alla barn och ungdomar. Detta eftersom mobbingens konsekvenser är olika beroende av om det är pojkar eller flickor det handlar om. Olweus själv framhåller att om flickors mobbing tar sig andra uttryck än pojkars, så borde konsekvenserna av flickors mobbing vara annorlunda än pojkars (Skolverket, 2009, s 148).

Olweus vetenskapliga grund bygger på individualpsykologisk forskning om hur och varför aggressivt beteende hos framför allt *pojkar* uppstår och utvecklas och likaså hans empiriska material (Skolverket, 2009, s 145). Beslutet att inte utgå från Olweus skrifter har jag resonerat mig fram till efter en genomgående läsning i litteratur kring mobbing, på jakt efter forskare som mer ingående fokuserar och förklarar flickors mobbing. Under denna process har jag fått uppfattningen att Olweus inte är helt kompatibel med flickors mobbing i jämförelse med andra skrifter. Ovanstående hänvisningar från skolverkets rapport är en av många källor som bekräftar min slutsats.

¹ Olweus, 1999 s; 16,17,19, 27,51

Olweus, 1994 s; 2, 14,26,27,30,31

Skolverkets rapport- skolan en arena för mobbing(2002) s; 44, 45,68,75,80

1.1 Inledning

Flickors vänskapsrelationer rymmer såväl närhet, vrede som intensitet. Kompisrelationerna är en balansgång mellan harmoni, kamp, maktspel och oförutsägbarhet. Flickors mobbning bedrivs med ytterst subtila medel och det är en stor komplexitet i att synliggöra något som flickor är fenomenala på att dölja (Simmons, 2004 s 283).

Denna uppsats har som syfte att belysa flickors perspektiv och fokus ligger på deras uppfattning av de olika tendenser som kan leda till mobbning, samt hur den yttras och kan förebyggas. Det som utgör ett barnperspektiv i just denna studie är att utgå från barns utsagor, men i tolkningen ställa dessa utsagor i relation till forskning om mobbning. Jag upplever att barns perspektiv sällan får ta plats i dessa frågor och det är av stor vikt att deras synsätt behandlas. De sitter inne med en mängd kunskap kring mobbning som kan vara ett redskap i det förebyggande arbetet. Vem kan ge oss bättre insikter i flickors mobbning än flickorna själva?

Skolverkets rapport (2009) visar att de kränkningar flickor använder mot varandra ofta är kopplade till de normer som finns i verksamheterna. Dessa är i sin tur länkade till föreställningar om normalitet och avvikelse. För att komma åt dessa, måste barnperspektivet belysas och deras tankar kring normalitet lyftas fram. Därmed får vi som lärare en djupare förståelse kring mobbningens mekanismer. Med denna kunskap i hand kan vi utforma specifika strategier för flickmobbningen och förhoppningsvis minska förekomsten. Det ansvar som föreligger skolan och de som arbetar i den vad gäller mobbning är reglerat i såväl skollag som läroplan; Skolan skall aktivt motverka trakasserier och förtryck av individer eller grupper i sin verksamhet bidra till att skolan präglas av solidaritet mellan människor (Lpo94, s 11).

Enligt Sharp och Smith (1996, s 15) använder flickor oftast indirekta metoder som kan vara svårare att upptäcka. Detta eftersom flickor använder indirekt mobbning medan forskning generellt fokuserar på den direkta, som ofta domineras av pojkar och som är lättare att urskilja. Höistad (1994, s 42) benämner flickors sätt att mobba som psykisk mobbning och framhåller likt Coloroso (2004) och Simmons(2004) att det är den vanligaste formen av mobbning och samtidigt den svåraste att upptäcka.

I ett hav av artiklar och böcker finns bara enstaka fakta om flickmobbning, något som även Frih och Söderberg (2010, s 45) framhåller och pekar på att det tydligaste mönstret som framträder i olika studier om barn i skolsvårigheter är det faktum att flickan som kategori är märkbart frånvarande. Därav blir målet att hitta strategier som även fungerar för mobbning bland flickor, än mer angelägna.

1.2 Syfte

Syftet med detta arbete är att undersöka hur flickor på mellanstadiet i åldrarna 10-12 talar kring de faktorer som leder till mobbning och deras förslag på förebyggande åtgärder. För detta använder jag mig av följande huvudfrågeställningar:

Hur beskriver flickorna att mobbningen tar sig uttryck?

Hur anser flickorna att mobbning uppstår och vem kan bli mobbare respektive offer?

På vilka sätt anser flickorna att skolan skall agera för att förebygga mobbning?

4. Teoretisk anknytning

I detta kapitel redogörs för den litteratur som har relevans för undersökningen om mobbning bland flickor och dess faktorer. Kapitlet är indelat i rubrikerna: begreppsdefinition, styrdokument och

lagar, genus och normer, flickmobbnings aspekter, barnperspektiv samt litteratursammanfattning. Varje avsnitt redogör för olika strukturer som lärare kan använda sig av som stöd för att djupare förstå och kunna upptäcka flickors oftast subtila och dolda mobbning och kunna urskilja signaler på att någon blir utsatt för den. Valet av valda rubriker syftar till att ge en förklaring till vad mobbning som definition egentligen innebär och vilka kriterier som behöver uppfyllas för att det skall röra sig om mobbning.

Skolan har ett ansvar som regleras av flera olika enheter såsom läroplanen men även skollagen som i sin tur går in i likabehandlingsplanen. Det är relevant att se över hur dessa förordningar ställer sig till mobbning. Vilka skyldigheter har skolan och dess personal och vilka rättigheter har eleverna? Då jag enbart behandlar mobbning bland flickor är det angeläget att belysa detta utifrån ett genusperspektiv och även visa på hur genus och normer inverkar på att mobbning bland flickor ter sig på ett visst sätt. Under rubriken flickmobbnings aspekter beskrivs hur den sociala/indirekta/psykiska typen av mobbning kan yttra sig. Denna typ av mobbning är den som härleds till flickor av alla forskare även om benämningen kan skilja något. Här beskrivs även de faktorer som inverkar till att mobbning uppstår och en beskrivning ges av mobbare och offer. Barnperspektivet belyses av den anledningen att det är det huvudsakliga perspektiv som denna studie har lyft fram. Här belyses vikten av detta perspektiv såväl som eventuella nack och för delar.

4.1 Begreppsdefinition

De flesta forskare har en snarlik definition av begreppet mobbning. Deras skillnader framträder istället i deras tankar kring mobbningen som sådan: hur den uppstår, vad den beror på med mera. Jag har valt att utgå från forskarna Simmons, Höistad och Coloroso [ref?](#).

Enligt Coloroso [ref?](#) är mobbning en medveten, avsiktlig och övervägd fientlig handling som avser att hota, skrämja eller skada en eller flera personer. Det som sker oavsett om det verkar vara överlagt, på impuls, burdust, diskret, öppet eller dolt är ändå olika former av mobbning. Det är också något som inte är en engångsföreteelse (2004, s 36-37).

Enligt Höistad (2001, s 73) är mobbning när en eller flera personer upprepade gånger, under en längre tid, utsätter en eller flera individer för medvetna, aktiva och destruktiva handlingar.

Några egenskaper återkommer i de flesta definitioner av mobbning;

- Det finns alltid en eller flera förövare eller utövare av mobbningen.
- Mobbningen definieras som något negativt.
- Det finns alltid en/flera utsatta individer, offer.

Enligt Höistad innebär mobbning att en person blir utsatt för kränkande handling. En enstaka kränkande handling brukar inte räknas till mobbning. Kränkningarna övergår i mobbning först när de upprepas över en viss tidsperiod. Detta kriterium är dock relativt vagt, det finns flera olika uppfattningar om hur ofta kränkningarna ska förekomma för att de ska övergå i mobbning. Mobbning består av avsiktliga handlingar. Förövaren har exempelvis för avsikt att knuffas. Det är en aktiv handling, inte en olyckshändelse. För vissa forskare är en avsikt att sårta eller skada också en form av mobbning (2001, s73).

4.2 Styrdokument och lagar

Jag har orienterat mig inom ämnet genom att läsa litteratur, lagar och förordningar som tar upp mobbning och skolans såväl som lärarens ansvar i att förebygga det. Jag har även tittat på skollagen

och offrets rättigheter såväl som skolans skyldigheter. Jag kommer att utgå från lpo94 i mina hänvisningar till styrdokumentet.

4.2.2 Skollagen och Diskrimineringslagen

Det finns två lagar som har till syfte att skydda elever mot diskriminering, trakasserier och kränkande behandling. Dessa är skollagen och diskrimineringslagen. Här står kortfattat vad de innebär och här finns även utdrag ur skollagen som förtydligar vad det är vi som arbetar i skolan skall förhålla oss till.

Enligt 14 e kapitlet i Skollagen står det tydligt att huvudmannen eller personalen inte får utsätta en elev för kränkande behandling. Dessutom anger lagarna att huvudmannen har skyldighet att utreda och vidta åtgärder vid kännedom om att en elev anser sig ha blivit utsatt för kränkande behandling eller trakasserier. Enligt skollagen ska huvudmannen se till att en årlig plan mot kränkande behandling upprättas. På motsvarande sätt stadgar diskrimineringslagen att en likabehandlingsplan ska upprättas varje år. I skollagen står att den som verkar inom skolan skall;

- Aktivt motverka alla former av kränkande behandling såsom mobbning och rasistiska beteenden.
- Huvudmannen ska se till att det vidtas åtgärder för att förebygga och förhindra att barn och elever utsätts för kränkande behandling.
- Huvudmannen eller personalen får inte utsätta ett barn eller en elev för kränkande behandling (Skolinspektionen, 2009).

Om huvudmannen eller personalen får kännedom om att ett barn eller en elev anser sig ha blivit utsatt för kränkande behandling i samband med verksamheten, är denne skyldig att utreda omständigheterna kring de uppgivna kränkningarna och i förekommande fall vidta de åtgärder som skäligen kan krävas för att förhindra kränkande behandling i framtiden. (Skolinspektionen 2009) **punkt skall vara efter parantes genomgående!**

Skolan har en skyldighet att agera så snart någon anställd får kännedom om att ett barn känner sig utsatt för trakasserier eller kränkande behandling. Skolan måste utreda vad som har hänt och vidta de åtgärder som behövs för att förhindra fortsatta kränkningar. Det är därför viktigt att planen innehåller rutiner för hur de anställda ska agera i sådana situationer. Det bör också framgå vem som ansvarar för att kontakta föräldrarna, för uppföljning och för dokumentationen (Skolinspektionen, 2009, s7).

Grundskoleförordningen (1994, s194) säger att läraren ska uppmana en elev som ”uppträder olämpligt eller gör sig skyldig till en mindre förseelse” att ändra sitt beteende. I sista hand kan frågan hänskjutas, via elevvårdskonferensen, till styrelsen för utbildningen. (<http://www.bo.se/Skrivelser.aspx?pageid=3407>)

I Skolverkets Allmänna råd (2009) ges rekommendationer hur man ska agera om något barn i verksamheten blir utsatt för trakasserier eller annan kränkande behandling. De allmänna råden vill lyfta fram hur man bör arbeta i det förebyggande arbetet för att följa den nya lagen. Skolverket påpekar att det är viktigt att många vuxna är närvarande vid utevistelsen för att upptäcka kränkningar och kunna ingripa. En annan rekommendation är kartläggningar av miljön i skolan för att på så sätt veta var de mesta av kränkningarna sker så att skolpersonalen vet på vilka ställen de skall vara.

4.2.1 Läroplanen

I läroplanen finns flera utdrag som berör mobbning på olika sätt. I läroplanen(Lpo94) står bl.a. att:

Skolan skall sträva efter att varje elev:

Respekterar andra människors egenvärde, tar avstånd från att människor utsätts för förtryck och kränkande behandling, samt medverkar till att bistå andra människor, kan leva sig in i och förstå andra människors situation och utvecklar en vilja att handla också med deras bästa för ögonen (Lpo94, s10).

För att eleverna skall ha redskap till detta måste vi som lärare utveckla deras självkänsla självförtroende och stärka dem som individer så att de kan och vågar stå emot mobbningstendenser och ta avstånd från sådana handlingar. Lärarna har ytterligare skyldigheter kring att motverka mobbning. De skall;

Öppet redovisa och diskutera skiljaktiga värderingar, uppfattningar och problem, uppmärksamma och i samråd med övrig skolpersonal vidta nödvändiga åtgärder för att förebygga och motverka alla former av kränkande behandling, tillsammans med eleverna utveckla regler för arbetet och samvaron i den egna gruppen (Lpo94, s11).

Ett av skolans ansvar ligger även i att motverka traditionella könsmonster, något som tas upp mer ingående under genus och normer. Detta ansvar är reglerat i läroplanen, Lpo 94;

Skolan skall aktivt och medvetet främja kvinnors och mäns lika rätt och möjligheter. Det sätt på vilket flickor och pojkar bemöts och bedöms i skolan, och de krav och förväntningar som ställs på dem, bidrar till att forma deras uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan har ett ansvar för att motverka traditionella könsmonster. Den skall därför ge utrymme för eleverna att pröva och utveckla sin förmåga och sina intressen oberoende av könstillhörighet (Lpo 94, s 6).

4.2.3 Skolans ansvar

I det implementeringsarbete av barnkonventionen, som har genomförts i Sverige, har det slagits fast att alla myndighetsbeslut som inverkar på barn ska tas med hänsyn till barnperspektivet och till barns bästa. Inrättandet av myndigheten Barnombudsmannen var ett led i att övervaka efterlevandet av barnkonventionen i Sverige. Skolans ansvar regleras i skollagen (14a kap). Enligt lagen skall alla som arbetar i skolan agera så snart ett barn eller en elev upplever sig kränkt. De måste ta reda på vad det är som händer och se till att det inte händer igen (Skolinspektionen, 2009, s 60).

En kränkande behandling definieras enligt följande: Ett beteende som kränker en annan människas värde men inte har ett samband med diskrimineringsgrunderna. Det kan handla om att retas för att någon har ”fel” hårfärg eller kläder. Men det behöver inte ha grund i en speciell egenskap hos den utsatte, det kan likväl vara knuffar och utfrysning som i sig också räknas som kränkande behandling enligt skollagen (Skolinspektionen, 2009, s 61).

Om skolan inte vidtar de åtgärder som krävs för att stoppa kränkningarna kan huvudmannen, det vill säga den som äger skolan, bli skyldig att betala skadestånd till det utsatta barnet. Tanken är att om skolorna inte lägger tid och resurser på det förebyggande arbetet kan det komma att kosta senare (Skolinspektionen, 2009, s 60).

Hösten 1995 genomförde BO en kampanj där 6 000 trettonåringar svarade på frågan: ”Vad tycker du man ska göra mot mobbning?”. Av svaren framkom att alla har ett ansvar att agera mot mobbning. Det gäller skolpersonal, ungdomar, föräldrar, de som mobbas och de som mobbar. Många av trettonåringarna ansåg att både mobbarna och de som mobbades behövde stöd. De som

svarade var mest kritiska till vuxna i skolan vilka de uppmanade att sluta blunda. En del av eleverna sade att lärare som går förbi utan att ingripa när någon blir mobbad själva är med om att mobba. Flera av dem som svarat ansåg att mobbning alltid måste polisanmälas. (http://www.bo.se/Skrivelser.aspx?pageid=3407)

En annan negativ effekt av mobbning som inte åtgärdas i skolan kan enligt Skolinspektionen (2009, s 56) vara att den som mobbas oftast får en väldigt negativ självbild som ofta sitter i länge efter att mobbningen upphört. Särskilt allvarliga blir effekterna när mobbningen börjar tidigt och pågår under en lång tid. Mobbningen kan leda till att den som utsätts får ångest, depressioner, social fobi och självmordstankar även som vuxen. Det finns forskning som visar att hot, smädelser och verbal förnedring får större konsekvenser för självbilden än fysisk mobbning. Det är alltså den verbala och den indirekta mobbning som flickor använder sig av som har långvarig påverkan på den utsatte. Vidare beskriver skolinspektionen hur forskning visar att nästan alla unga, 9 av 10, som har gjort någon form av allvarligt mordförsök har varit utsatta för mobbning i skolan.

Att självmordsrisken i framtiden är så stor för de unga som blivit utsatta gör att arbetet för att motverka den känns än mer angeläget. Framförallt att arbeta på ett sätt som stärker eleven och som verkligen stoppar mobbningen fullt ut (Skolinspektionen, 2009).

4.3 Normer och genus

När ett barn föds vill vi direkt veta om det är en pojke eller flicka eftersom vi bemöter de olika könen på olika sätt. Denna norm speglar ofta hela barnens uppväxt och de vuxnas beteende och förhållningsätt gentemot dem. De menar att sättet som vi blir bemötta på som barn blir avgörande för vår roll som vuxna. Vår uppväxt påverkar vilka sidor vi får utveckla och vilka sidor vi håller tillbaka (Myndigheten för skolutveckling, 2005, s 129).

Ett flertal av lästa forskare menar att genus och normer har stor inverkan på flickors sätt att mobba. I litteraturen framkommer att flickor skapar egna normer utifrån de redan givna. Olika normer gäller för olika sammanhang och klasser/skolor. Det är oftast de populära eleverna som bestämmer den rådande normen i klassen.

Enligt Myndigheten för skolutveckling (2003) kan könsnormerna som råder i vårt samhälle ha en påverkan på flickors och pojkars beteende i mobbningssituationer. En viktig norm är enligt dem att *uppträda genusmässigt korrekt*. Detta innebär att maktutövande tar sig olika uttryck beroende av kön. Där är härskartekniker och subtila kränkningar det vanliga för pojkar respektive flickor. Flickor och pojkar har olika normer att förhålla sig till i umgänget med varandra. Normerna för flickor rör ofta utseendet och kläder på ett eller annat sätt. Den som avviker från denna norm genom att ha vad som anses vara fula kläder, fult utseende eller uppfattas ha dåligt självförtroende är den som löper störst risk att utsättas för kränkningar (s 10). Genusgörandet är avgörande för vad flickor respektive pojkar anser vara normalt, vad som är typiskt för pojke/flicka och framförallt hur flickor ser på sig själva, hur de ser på andra och deras sätt att tala, vara och klä oss menar Söderberg et al. (2010, s 22). Det är flera faktorer som inverkar i den komplexa verklighet som norm och genusskapande är. Flickorna påverkas av samhällets normer, av vuxna, pedagoger och av andra barn att agera och vara i enlighet med de normer som skapas.

Flickor och pojkar bemöts inte på samma sätt vad gäller aggressivitet. Det är inte lika tillåtet för flickor att uttrycka dessa känslor som det är för pojkar. Höistad (2001, s 56) menar att vi genom uppmuntra att flickor förtränger sin vrede, inte gör dem mindre arga för det. De låtsas istället för att vara snälla men är inte desto mindre aggressiva för det. Detta är något även Simmons **ref** konstaterat och framhåller hur nyare forskning har visat att flickors aggressivitet är särskilt svår att upptäcka eftersom just av den anledningen att den inte anses vara tillåten. Flickor ska vara

omhändertagande, söta och snälla enligt den gällande sociala ordningen. Därför måste flickor aktivt dölja sin ilska, sin svartsjuka och sina besvikelser. Lärare vägrar ofta inse att flickor faktiskt mobbar och är ”elaka”, men på ett mycket mer raffinerat och dolt sätt, därför att en öppen aggressivitet inte accepteras (Simmons, 2004). Flytta upp

Höistad (2001, s 56-57) menar att våra försök till att skapa en idyllisk myt om det snälla barnet och skolan som inte drabbas av aggressioner är farlig. Höistad menar att införandet av nolltolerans mot aggressivt beteende såsom mobbning är en omöjlighet. Istället för att förbjuda aggressioner behöver vi ett medel för att förhålla oss till både våra egna och andras och hantera dem därefter. Söderberg och Frih (2010, s 44) har ytterligare en dimension till detta och menar att även vuxna och pedagoger i skolan har en inverkan på villkor och möjligheter i skolan. En diskurs om flickan som vinnare dagens utbildningssystem och den som har bra betyg och sköter sig, skapar i sin tur en föreställning om flickan som oproblematiske.

Enligt Skolmyndighetens rapport (2005, s 71) har pojkar och flickor olika handlingsutrymmen och ramar att förhålla sig till. Samhället vi lever i är till stor del uppbyggt kring uppfattningen att de två könen som finns skall vara varandras motsatser. Dessa föreställningar påverkar oss och vårt handlande såväl medvetet som omedvetet och därmed bidrar vi till att reproducera könsmönstren. En aspekt som belyser reproduktionen av könsmönstren är skillnaden i flickors och pojkars sätt att mobba. Flickors subtila mobbning kan vara en reaktion på att flickor och pojkar skall vara varandras motsats.

4.3.1 Våld bland flickor

Enligt Danielsson et al. (2010, s 15) har en ny företeelse börjat dyka upp bland flickor. De upplever att flickors användning och ökning av fysiskt våld mot varandra och andra ökat dramatiskt över de senaste åren. De menar att flickorna skapat en ny norm för sig själva. Vi kan fråga oss vad det är som har gjort att flickor börjar uttrycka sin aggressivitet på detta sätt och varifrån dessa våldstendenser kommer? Enligt Simmons (2004, s 11) beror detta fenomen på att flickor under hela sin existens har blivit fostrade till att undertrycka sin aggression att våldshandlingar kan vara ett svar på det. Danielsson et al (2010, s 96- 99) skriver att flickors våld blir allt vanligare och grövre och att alla vuxna är väldigt avvaktande i sitt sätt att hanteras med detta. De menar att polis såväl som vuxna hanterar flickorna på ett annat sätt än pojkarna och är rädda för att ta tag i detta. Frågan är enligt författarna om det är en rimlig polarisering att signalera till flickorna att våldsamt beteende är ett godtagbart alternativ till att vara söt, snäll eller ett offer? I tusentals år har våldskulturer inte varit acceptabla för flickor. Det har inte heller funnits våldsamma förebilder att ta efter. Nu när flickor allt mer tar efter en våldsam pojkkultur tar samhället inte itu med det på samma sätt. Det nästan uppmuntras som ett nödvändigt ont i jämställdhetens namn.

Hur hanterar samhället detta nya fenomen? Enligt Danielsson et al (2010, s 96-99) finns det paradoxalt nog en oförmåga att bland vuxna att ta tag i och hantera detta. Polisen och andra som skall hantera detta nya samhällsfenomen blundar ofta för det då de är rädda för att skapa en uppfattning om att de motarbetar jämställdhet om de börjar ta tag i detta. Danielsson et al(2010, s 97-99) betonar också det faktum att flickors ökade tendenser till att slåss verkar vara ett socialt faktum som ingen riktigt vågar ifrågasätta då de inte vill bli beskyllda för att motverka jämställdhet och tar därmed inte itu med detta fenomen. Kvinnor och flickor tar i högre grad efter mäns beteenden och hur kommer detta sig? Enligt Danielsson et al handlar det om att pojkars aggressivitet och utlopp tillåts i en mycket högre utsträckning än flickors, det är en del av att vara pojke. Flickors aggressivitet nonchaleras och undertrycks.

4.4 Mobbning bland flickor

Även om forskning belyser flickors mobbning är den väldigt vag och korthuggen i sin formulering då det mesta av utrymmet tilldelas pojkars mobbningstendenser. En av slutsatserna forskarna har nått är att strategier som utfrysning är vanligare bland flickor. I en rapport från Skolverket (2009) förklaras avsaknaden av en genomgående forskning om flickor bland annat med att pojkmobbing är tydligare medan flickmobbing är mer dold, och därför svårare att upptäcka (s 13-14). Forskarna är också överens om att den indirekta eller sociala mobbningen är den vanligaste formen bland flickor. Vissa forskare såsom Höistad (2001) och Simmons (2004) menar även att social mobbing är den vanligast förekommande typen av mobbning.

Alla forskare är även överens om att mobbning till viss del beror på någon typ av aggression, dock går åsikterna isär vad gäller orsaken till denna aggressivitet. Enligt Höistad (2001, s 87-88) vet alla som har stött på mobbning att den skiljer sig mellan pojkar och flickor. Hur det kommer sig att det ser så olika ut beroende av kön är en komplex fråga som det inte finns ett entydigt svar på. En orsak kan vara att vi vuxna bemöter flickors och pojkars aggressivitet på olika sätt. Flickor blir ofta tystade om de är lika högljudda som pojkar, snälla flickor tycker vi om och vi ger dem tydliga eller subtila signaler på om deras reaktioner är snälla eller inte. Höistad menar vidare att detta kan leda till att den snälla flickans aggressioner uppenbarar sig i mycket mer utstuderande former än pojkars. Aggression som sådan är likadan hos såväl pojkar som flickor men den tar sig olika uttryck. Simmons (2004) har tagit fasta på detta och delat in den indirekta mobbningen i tre olika aggressioner. Dessa är: relationsanknuten, indirekt och social mobbing/aggressivitet. Den första omfattar handlingar som att göra andra illa genom att skada eller hota att skada deras relationer med andra och även känslor av att vara accepterad eller grupptillhörighet. Denna typ av mobbning handlar om att ignorera någon för att straffa dem, få sin vilja fram, hämnas genom att utesluta, samt använda kroppsspråk och ansiktsuttryck på ett negativt sätt. När mobbaren agerar på detta vis använder denne sin relation till offret som ett vapen.

Indirekt aggressivitet är nära förknippad med relationsanknuten aggressivitet och går ut på att mobbaren helt och hållet undviker konfrontation med offret. Detta genom att exempelvis göra handlingar i smyg som får det att verka som denne aldrig haft avsikt att såra offret. Ett sätt är att starta ett rykte och därmed använda sig av andra för att göra offret illa. Det tredje sättet är social mobbing det har som syfte att skada andras sociala status, rykte eller självkänsla. Detta kan ske genom ryktesspridning eller social uteslutning. Simmons (2004, s 27-28) framhåller att nyare forskning har visat att flickors aggressivitet är särskilt svår att upptäcka av anledningen att den inte anses vara tillåten enligt samhällsnormen. Flickor ska vara omhändertagande, söta och snälla enligt den gällande sociala ordningen. Därför måste flickor aktivt dölja sin ilska, sin svartsjuka och sina besvikelser. Lärare vägrar ofta inse att flickor faktiskt mobbar och är ”elaka”, men på ett mycket mer raffinerat och dolt sätt, därför att en öppen aggressivitet inte accepteras. Enligt Höistad (2001, s 73) beror bristen på handling från lärare och vuxna på deras rädsla för att handla fel, de förstår inte signalerna eller att de tror att saker är mer oskyldiga än de ser ut. Ofta handlar det om en bristande kunskap kring flickmobbing från de vuxnas sida.

4.4.1 Indirekt mobbning

Sharp och Smith (1996, s 15) menar att det oftast är pojkar som utsätter andra för fysisk mobbing, antingen i grupp eller enskilt. Flickor mobbar oftast i grupp och använder mest indirekta metoder. Flickornas metoder kan vara svårare att upptäcka medan pojkarna till största delen använder direkta och fysiska former av mobbning.

Enligt Höistad (2001) finns det som tidigare nämnt många svårigheter med att upptäcka denna typ av mobbning då den ofta sker i det fördolda, är skickligt utförd så att bara den utsatte märker den och

att offret sällan berättar för någon om sin utsatthet. Anledningen till att elever inte berättar är framförallt två saker: rädslan att det blir värre, man skäms över att vara mobbad.

Enligt Höistad (2001, s 93) är det ytterligare faktorer förutom skam och rädslan att det blir värre som försvårar identifiering av flickmobbing. Dessa är bl.a. att;

- Mobbaren låtsas vara oskyldig
- Mobbaren säger att de skämtar
- Mobboffret förnekar utsatthet
- Omgivningen inser inte situationen
- Omgivningen vet ej hur de ska handskas med situationen.

Coloroso (2004, s 39) framhåller den verbala mobbningen som den vanligaste formen bland pojkar och flickor och inte den fysiska. Den verbala mobbningen är en del av den sociala mobbningen till viss mån. Coloroso (Ibid) beskriver den som glåpord, öknamn, grym kritik, nedvärdering rasistiska kommentarer, anonyma lappar, skvaller, hotbrev, falska anklagelser m.m. Vanliga tendenser i flickmobbing är enligt Höistad (2004, s 88) att viska om någon så att de ser det, sprida rykten och baktala för att få de andra på sin sida är också väldigt vanligt menar han. En annan vanligt förekommande företeelse är att flickor ofta anmärker på kläder och utseende på olika sätt.

Coloroso (2004, s 41) menar likt andra forskare att den sociala mobbningen är den typen som är svårast att upptäcka utifrån och den som främst flickor ägnar sig åt. Den handlar om att systematiskt trycka ner någons självkänsla genom att ignorera, isolera, utesluta eller undvika någon. Att undvika någon är en passiv handling och i kombination med den aktiva verbala mobbningen som exempelvis ryktesspridning blir tillsammans ett mycket kraftigt mobbningsvapen (Ibid). Båda typer är väldigt svåra att upptäcka och nästintill osynliga. Offret kan till och med vara ovetande om rykten som försiggår men lider inte desto mindre av det. Effekterna av ryktesspridning kan göra att ingen vill umgås med den drabbade utan att den själv förstår varför. Vidare framhåller Coloroso att den sociala mobbing som bedrivs av flickor är starkast förekommande under den känsliga pubertetsåldern. Då denna ålder varierar kraftigt och börjar allt lägre ner i åldrarna finns en större marginal för denna typ av mobbing än tidigare. Även Höistad (2001, s 74-75) framhåller att det är den tysta, subtila mobbningen som är den vanligaste och den som är svårast att upptäcka. Han poängterar att det ofta är tysta, försynta elever som inte tar för sig som är utsatta. Det är också de som inte kommer att berätta hur de egentligen har det, därmed minskar chansen för mobbaren att bli upptäckt. Därför åligger det lärarna och andra vuxna att kunna urskilja det som tillsynes verkar osynligt och konfrontera såväl offer som mobbare.

Höistad (2001, s 89) beskriver en skrämmande bild av den indirekta mobbningen och poängterar att den snällaste, mest skötsammaste och trevligaste flickan kan i det tysta göra otaliga kränkningar mot andra. I det tysta och med ett leende förnedrar de andra flickor i sin närhet utan att avslöja sig. Höistad påpekar att dessa flickor har en förmåga att blixtnabbt ändra sitt ansiktsuttryck från avsmak till vänlighet. Bara offret hinne uppfatta det och mobbaren undgår upptäckt. Den indirekta mobbningsformens yttringar är alltså ytterst subtila och svåra att upptäcka. Att mobbningen uppstår har som förklarats ovan, flera orsaker och är en komplex sammansättning av händelser som är svåra att förklara.

4.4.2 Mobbaren

Man kan sällan identifiera en mobbare efter hur de ser ut men däremot genom deras handlande. De kan sina repliker och rörelser utantill. För ett otränat öga kan det se ut som att mobbaren leker, retas, låtsas eller att allt bara är på skoj (Höistad, 2001, s 34).

Höistad (2001, s 58-63) menar att mobbning ofta innefattar flera mekanismer hos mobbaren. En av dessa är makt. Ofta handlar det om en kombination av makt och aggressivitet som hos mobbaren riktar mot en viss individ. Genom makt över någon tyglar mobbaren sin aggressivitet samtidigt som makt och rädsla driver mobbaren framåt. Mobbaren lever i ständig rädsla för att förlora sin makt och själv bli utsatt. I sitt sökande efter sin identitet kan mobbaren använda makt för att "bli någon". En annan mekanism är avundsjuka, mobbaren är avundsjuk på offret: något de kan ha eller gör. Höistad kallar detta för missunnsamhet, mobbaren missunnar offret något och gör allt för att motarbeta, förlöjliga eller svartmåla offrets framgång i något. Dessa mekanismer påverkar varandra och integrerar i det som sedan blir en mobbningsituation, ofta kombination av dessa mekanismer som leder till mobbning.

Ytterligare en del i mobbarens aggressioner är projicering. Den aggression som mobbaren känner handlar sällan om offret och ofta om mobbaren själv. Även om offret kan ha väckt aggressionen är den fortfarande mobbarens egen. Höistad menar att mobbaren oftast inte är medveten om detta utan använder aggressionen som en anledning att angripa offret. Mobbaren behöver få utlopp för kränkningar, besvikelser och aggressioner som hon bär på. Ett sätt att avlasta sig är då att plåga någon annan och förtränga sina egna känslor (Höistad, 2001, s 66-67). Enligt Simmons (2004, s 155) är strävan efter populariteten en stor del för såväl mobbaren som offret. Hon beskriver den som en obarmhärtig tävling för flickor. Den kräver en outtömlig energi och är djup ångestladdad. Det är ett pris som somliga är villiga att betala vad som helst för. Popularitet förändrar tjejer, det får dem att bedra, ljuga och stjäla. De ljuger för acceptans, bedrar sina vänner genom att utnyttja dem och stjälar hemligheter för att sälja dem till ett socialt pris, ändå är popularitet fortfarande många flickors djupaste önskan.

Höistad (2001, s 87-88) menar att flickorna främst ägnar sig åt att spela ut varandra på olika sätt för att få favörer. De har en förmåga att sätta in stötar på de svagaste punkterna och håller sin på ett högst personligt plan. Känslan att själv inte duga kan bli tillräcklig för att hämnas på de som är duktiga genom att exempelvis trycka ner dem.

Enligt Höistad (2004, s 88) är tystnad ett väldigt obehagligt och effektivt sätt att mobba. I det tysta kan flickor hånas, retas och med en antydning till leende säga de mest elaka saker till eller om någon. Att utesluta en flicka genom tystnad innebär att ingen verbal mobbning används. Flickor utesluter varandra från guppen genom att konspirera, viska, kasta menande blickar, sucka, göra miner, le. Enligt Höistad gör flickor på detta sätt för att kunna göra två saker samtidigt: att stötta ut någon samtidigt som omgivningen charmas för att lägga dimridåer över det egentliga beteendet som man ägnar sig åt. Det viktigaste är att inte bli avslöjad.

4.4.3 Offret

Smith och Sharp (1996, s16) framhåller att även om alla elever kan råka ut för mobbning å finns det vissa barn som löper större risk för detta. Barn som ofta är ensamma, saknar nära vänner i skolan eller har svårt att hävda sig löper en större risk för att bli utsatta. Generellt utsätts elever som upplevs vara annorlunda eller avvikande oftare för mobbning än andra. Vissa elever kan till och med provocera fram ett mobbningsbeteende genom att bete sig på ett underligt sätt, genom att störa i lekar eller inte förstå leksignaler och regler. Därmed befinner sig barn med särskilda behov och diagnoser befinner sig oftare i en utsatt situation. Även om vissa elever löper större risk för mobbning än andra måste skolpersonalen undvika stereotypa synsätt beträffande eleverna. Detta då de ofta trevliga och hjälpsamma eleverna i själva verket

kan vara riktiga översittare. Även de duktigaste och socialt kompetenta eleverna kan också vara regelbundet utsatta för mobbning. Vidare framhåller Smith m.fl. (1996, s 16, 130) att mobbning är något barn ofta undanhåller läraren av anledning som att de inte upplever att den vuxna tror på dem eller att mobbningen blir värre om de ”skvallrar”. Barn som i sin tur är vittnen håller tyst av rädsla för ”hämndattacker” från mobbarna. Enligt Höistad (2001, s 98-99) är det riskabelt att anta att vissa drag är specifika för just offret även om de kan skönjas i vissa fall. Höistad menar att mobbaren använder argument som har med utseende eller beteende att göra, dessa är dock oftast en förevändning att få mobba. Mobbaren letar så att säga efter något avvikande hos offret i fråga. Mobbaren och offret är lika i det avseendet att båda har dåligt självförtroende. Det självsäkra och aggressiva beteende som mobbaren ofta visar upp, döljer egentligen den otrygghet och osäkerhet som de själva känner. Mobboffret har i sin tur fått ett dåligt självförtroende av att vara utsatt. Oavsett hur bra självförtroende offret har från början är det relativt enkelt för mobbaren att köra det i botten.

4.5 Barnperspektiv och barns perspektiv

Enligt Halldén (2003, s 1) är begreppet barnperspektiv mångtydigt. Det används som ett ideologiskt begrepp med stor retorisk kapacitet men även i vetenskapliga sammanhang som ett metodologiskt begrepp. Barnperspektiv har i olika sammanhang blivit ett ord med stor retorisk potential. I FN:s konvention om barns rättigheter poängteras att barn har en rätt att göra sin röst hörd och få sina synpunkter beaktade.

Barnperspektiv och barns perspektiv är inte synonyma, men ofta förgivettagna som representerande barns värld eller barns röster. Innebördena av dessa begrepp är inte alltid klara enligt Johansson och Pramling-Samulesson (2003, s 1). Begreppen är vanligt förekommande i dagens samhälle, så även i forskningen där studier alltmer utgår från barns perspektiv eller definierar sin forskning som hemmavarande i ett barnperspektiv (Ibid).

Halldén (2003, s 2-3) menar att distinktionen mellan barnperspektiv och barns perspektiv kan diskuteras efter delvis samma linjer som den mellan barnkultur och barns kultur. Det handlar alltså om att skilja ut vem som formulerar perspektivet eller alternativt skapar kulturen. Är det barnen eller någon som företräder barnen. Ett barnperspektiv måste innehålla barns perspektiv, detta perspektiv måste tolkas vilket innebär att forskaren är närvarande i dessa uttolkningar. Barnperspektiv innebär att uppmärksamma hur konsekvenserna ser ut för de olika positioner som barn tillåts inta i ett bestämt samhälle. Det implicerar att det är en förståelse av barnens erfarenheter som måste vara avgörande för analysen av barns livsvillkor. Vad man sedan använder sig av för metoder för att ringa in innebörden i dessa erfarenheter kan variera. Johansson et al. (2003, s 2-8) menar att barnperspektiv blir en fråga om att fånga barns röster och att tolka dessa som uttryck för ett diskursivt sammanhang. Det författarna vill lyfta fram i detta sammanhang är möjligheten att tillämpa detta resonemang på barns texter och behandla dem som uttryck med flera möjliga innebörder.

Barns perspektiv handlar enligt Johansson et al. (2003, s 2-4) om barns eget bidrag, att barn ges möjlighet att förmedla upplevelser, erfarenheter, tankar och känslor. Barnperspektiv handlar istället om en strävan att tolka, förstå och beskriva barns inre värld, barns intentioner, men då som en relation mellan barnet och andra. Vårt vetenskapliga intresse för barnomvårdnad grundar sig i vår strävan att studera barns lärande och göra detta utifrån barns perspektiv såväl som ur ett barnperspektiv. Samtidigt som vi vinner kunskap i forskning blir vi också alltmer medvetna om att det återstår en hel kunskap att utveckla i forskning och pedagogisk praxis kring barns perspektiv och barnperspektiv.

Enligt Halldén (2003, s 2) används barnperspektiv, numera även i olika politiska sammanhang

för att markera ett ideologiskt ställningstagande. Detta ökar vikten av att kritiskt diskutera vad vi menar med begreppet då vi använder det i vetenskapliga sammanhang. Barnperspektiv kan betyda att verka i barns intresse, men det är inte den enda möjliga innebörden. Halldén vill inte heller argumentera för en slutgiltig benämning utan endast reflektera över olika innebörder som kan vara relevanta. Hon framhåller komplexiteten i de båda begreppen och menar att de väldigt mångtydiga och i viss betydelse bör vara så. Även Johansson et al. (2003, s 2) framhåller att barnperspektiv liksom barns perspektiv handlar om en rad olika frågor. Dessa kan vara vetenskapsteori, metodologi, etik, politik med flera. Även de understryker komplexiteten i begreppen och menar att frågorna kring begreppen och vad de representerar är lika många som svaren.

Litteratursammanfattning

Forskarna är överens om att det finns förhållandevis lite forskning kring flickors mobbning. Flickor mobbning är subtil och svår att upptäcka. Den utförs med gester, miner, blickar, kroppsspråk och suckar. En förklaring i flickors sätt att mobba kan finnas i de könsnormer som råder i samhället, där flickor skall bete sig på ett visst sätt. Detta är något som såväl Simmons (2004) som Danielsson et al. (2010) menar har överförts i flickors sätt att mobba, de menar även att den subtila mobbning som flickor använder sig av är ett uttryck för en förträngd aggressivitet som de inte tillåts visa på samma sätt som pojkar. Höistad (2001) menar att det även är en kombination av makt och aggressivitet som gör att mobbning uppstår. Smith m.fl.(1996) och Coloroso (2001) har dock i sina studier inte fokuserat lika mycket på varför flickors mobbning yttras på det sätt den gör. De har istället särskilt studerat hur den yttras och vilka faktorer som spelar in i att mobbning uppstår. Halldén och Johanson et al. (2003) diskuterar barns perspektiv och barnperspektiv i ett vetenskapligt sammanhang och framhåller begreppens mångtydighet.

5. Metod

I det här kapitlet redovisar jag val av metod, urval av undersökningsgrupp, genomförande, bearbetning av materialet samt tillförlitlighet.

5.1 Datainsamlingsmetod

Jag har använt mig av en kvalitativ metod där jag samtalat med eleverna i grupper. Vid en kvalitativ undersökning söker man en djupare förståelse inom ett visst område. Däremot ger en kvalitativ intervju inte samma bredd och generaliserbarhet i resultaten som en kvantitativ undersökningsmetod hade genererat. Det är dock inte heller syftet med denna uppsats. Fokus här ligger istället på att få förståelse för flickornas olika upplevelser och uppfattningar kring mobbning. I en kvalitativ metod är vissa delar viktigare än andra och det eftersökta innehållet kan endast tas fram med närläsning av texten. Detta till skillnad från den kvantitativa metoden där alla delar bör behandlas likvärdigt och har samma vikt. Kvalitativ metod handlar om att ta fram väsentligt innehåll genom noggrann läsning av textens delar, helhet och den kontext som den ingår i (Esaiasson et al., 2005, 233).

Intervjustudien kretsade kring flickors uppfattning om mobbning och genomfördes i ålderhomogena grupper. En av de främsta anledningarna till mitt beslut att använda mig av fokusgrupper eller gruppintervjuer var utifrån ämnets känsliga karaktär. Att samtala om ett ämne som mobbning är svårt nog och att intervjua flickorna en och en hade enligt min uppfattning försvårat intervjun. Dels att de kan känna att det är svårt att svara på frågorna inför mig, att det snarare känns som ett förhör än en intervju och att de upplever det som utelämnande. Att intervjua med flickorna i grupp kan för dem upplevas mer som ett samtal, och minska känslan av att det är en särskild persons svar som räknas. Att inte blanda elever från olika klasser var också en del i att få eleverna att känna sig så bekväma som möjligt och sitta med för dem bekanta ansikten. Förhoppningen är att gruppmedlemmarna finner stöd i varandra, vilket i sin tur kan leda till att de lättare öppnar sig. Även det omvända förhållandet är fullt möjligt då deltagarna istället kan känna sig hämmade av varandra. I dessa fall fyller jag som samtalsledare en viktig funktion då jag försöker skapa en bra stämning i gruppen. I en grupp behöver inte heller medlemmarna känna sig utlämnade till en intervjuare utan poängen med fokusgrupper är lyfta fram vad deltagarna tillsammans tänker kring ett fenomen, i detta fall flickors mobbning. Enligt Esaiasson (2003, s 346) bör vuxna som intervjuar barn ha i åtanke att det redan finns en viss distans etablerad mellan intervjuaren och eleverna. Därför är fokusgrupper en bra arbetsmetod då det centrala för intervjun är samtalet mellan deltagarna. I gruppen skapas en inbördes dynamik där reflektioner alstras fram mellan deltagarna utifrån frågor från samtalsledaren (Ibid).

Då samtalsintervju är av en halvstrukturerad karaktär finns det även en viss öppenhet som ger utrymme för flexibilitet. Kvale (1997, s 69) framhåller möjligheten till förändringar av frågorna under intervjuns gång inom ramen för intervjufrågornas form och ordningsföljd. Enligt Esaiasson, Oscarsson, Gilljam, Wängnerud (2005, 345) innebär strukturerade gruppintervjuer att gruppen är sammansatt för ett visst syfte och att samtalet är fokuserat kring ett visst ämne där oftast forskaren själv är samtalsledaren. Användningsområden för gruppintervjuer gränsar till användningsområdet för samtalsintervjuer. Enligt Esaiasson et al (2005, s 346) är fördelen med gruppintervjuer i förhållande till enskilda samtalsintervjuer, att de minskar intervjuarens styrande roll. Poängen med en gruppintervju är att det skall komma igång ett samtal mellan deltagarna där de för en dialog sinsemellan. En annan fördel med gruppintervjuer är enligt Esaiasson et al att de oftast fungerar väldigt bra vid samtal kring känsliga ämnen.

Uppfattningen är att deltagarna känt stöd av varandra och lättare öppnat sig än när de sitter enskilt med en intervjuare.

En viktig punkt vid gruppintervjuer är att forskaren kan handskas med gruppdynamiska aspekter. Forskaren bör vara vaksam på ett negativt grupp beteende, vilket kan vara att någon individ dominerar över de andra i samtalet. Ett annat negativt grupp beteende kan vara att en norm för vad som får eller inte får sägas utvecklas inom gruppen. I ett gruppsamtal skall alla deltagare bidra till diskussionen och forskaren skall på ett bra sätt kunna dämpa de som tar över samtalet och hjälpa fram de som inte tar lika stor plats i diskussionen (Esaiasson et al, 2005 s 349). Med hjälp av olika stimuli kan diskussionen ta fart, dessa kan vara filmvisning, dikter, berättelser, bandupptagningar eller liknande. I dessa gruppintervjuer har en filmsekvens från Sveriges television använts som stimuli. Filmsekvensen är en av flera delar i serien banderoll. Den valda filmsekvensen heter *Mobbning, offer och förövare offer* (ur.se/play/140496). En sammanfattning av filmens handling finns att läsa i bilaga C. Hela filmsekvensen är ca tretton min lång, men endast sju minuter berörde flickor vilket gjorde att endast den delen visades. En del av filmsekvensen innehöll även mycket vuxenprat och förmaningar kring mobbning, denna del avlägsnades. Anledningen till detta var att jag ansåg att det kunde påverka flickors tolkning av filmen, jag ville höra deras egna reflektioner om filmen utan påverkan av vuxna.

Gruppintervjuer lämpar sig särskilt väl i situationer där forskarkollektivet inte har tillräckliga kunskaper, då vi vill att resultaten skall säga något om människors erfarenheter eller som komplement till annan forskning (Esaiasson, 2005, 280). Tanken var att utgå från flickornas egna erfarenheter och uppfattning av mobbning. Syftet med gruppintervjuerna var att se fenomenet mobbning såsom flickor själva uppfattar det utifrån sin egen erfarenhetsvärld.

5.2 Begränsning och Urval

Efter att ha läst en mängd litteratur kring mobbning är min uppfattning att flickorna som kategori tar märkbart lite utrymme i jämförelse med pojkarna. Därför blev mitt första urval att endast belysa mobbning ur flickornas perspektiv. Då jag var ute efter elevernas egen uppfattning av mobbning i motsats till de vuxnas tolkning intervjuade jag endast elever, i detta fall flickor i 10-12 års åldern. Undersökningen genomfördes på en F-9 skola i tre olika klasser. Eleverna som svarade på intervjufrågorna var 10, 11 respektive 12 år gamla. Anledningen till detta urval var att det enligt Simmons (2004, s10-14) är då som mobbningen bland flickor är vanligast, något jag ville titta närmare på. Urvalet skedde utifrån de lärare vars klasser ville delta i studien ifråga. Ett mindre bortfall berodde huvudsakligen på sjukdom eller avsaknad av skriftligt samtycke från föräldrar.

Totalt deltog femton flickor indelade i tre fokusgrupper. Jag intervjuade tre grupper med ca 4-6 flickor i varje grupp. Enligt Esaiasson et al. (2005, s 348) är det mest fördelaktiga antalet deltagare i en gruppintervju mellan fyra till sex personer. Gruppens storlek är viktig dels för att samtalet skall kunna hållas igång och för att alla skall hålla koncentrationen uppe.

5.3 Genomförande

Initialt togs kontakt med skolan, berörd personal och eleverna för att se om intresse fanns för medverkan. Alla eleverna som deltog kände till mig sedan tidigare, något jag upplevde var väldigt väsentligt när vi talar om känsliga ämnen som detta. Förhoppningen var också att de såg mig som student på ett annat sätt och därför kunde prata mer avslappnat än med en ordinarie lärare. Alla berörda lärare såväl som elever var intresserade och positivt inställda till att medverka. De åtog sig att skicka ut mina färdigskrivna tillståndsblanketter till berörda elever och föräldrar för påskrift.

Gruppintervjuerna tog ca 1-1,5 timme varje gång. Samtalen inleds med att titta på en

filmsekvens ur serien banderoll från Sveriges Television. Enligt Esaiasson et al (2005, s 349) kan en filmsekvens fungera bra som en igångsättare till diskussionen som följer. Ämnet som sådant är väldigt laddat, därför var själva filmsekvensen viktig i flera avseenden, dels att sätta igång samtalet men även att ta fokus från flickorna och istället utgå från en fiktiv händelse när man inleder samtalet för att sedan gå över till deras egna upplevelser.

Utifrån filmen ställdes öppningsfrågor som bland annat handlade om skillnaderna mellan **killar** och flickor (se bilaga B). Därefter ställdes övriga frågor och alla turades om att berätta eller fylla i varandras tankar. Frågorna berörde punkter kring mobbarna, offren, skolans del och hur mobbning kan yttra sig bland **tjejer**. Beroende på gruppen kunde samtalen ta olika riktning. Grupperna hann ventilera alla frågorna under gruppsamtalen. Ett för eleverna anpassat språkbruk användes och begreppet mobbning var det begrepp som användes i frågeställningarna. Ett försök till att använda ordet kränkningar gjordes initielt, men en problematik uppstod då eleverna inte förstod begreppet. Enligt Osbeck, Holm, Wernersson (2003, s 12) har en del av problematiken i deras studie kring kränkande behandlingar bland barn och ungdomar varit själva begreppet kränkning. Problemet har varit att ”kränkande behandling” inte är ett uttryck som eleverna själva använder. Detta är en slutsats som även jag har kommit underfund med under min provintervju och därför valt att använda begreppet mobbning då det var ett begrepp som eleverna valde självmant i sin beskrivning av fenomenet.

Förklara mer om provintervju

Gruppsamtalen spelades in för att underlätta för de efterföljande analyserna. Efter varje gruppsamtal med flickorna gjordes en utskrift utifrån inspelningen. Den största problematiken kring inspelning av gruppsamtal var att det var svårt att höra vad eleverna säger särskilt när flera pratar samtidigt och intervjuaren skall försöka urskilja enskilda elevers röster. Intervjuerna sammanfattades ordagrant i den mån det gick att urskilja vad som sades.

Jag har ställt respondenternas svar i jämförelse med forskarnas resultat kring olika mobbningssignaler och hur den yttrar sig bland flickor. Jag har jämfört de olika fokusgruppernas svar och tittat på likheter och skillnader. Jag har tittat på hur ofta vissa teman och faktorer kommer upp och kategoriserat intervjumaterialet utifrån detta. Svaren från varje grupp sammanfattades således under varje kategori eller tema.

5.4 Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet

Jag har använt en strukturerad intervjuguide med öppna frågor. Eleverna har inte fått läsa frågorna i förväg då jag velat uppnå hög spontanitet (Kvale, 1997, s 121). Varje intervju står för sig själv och har inte påverkats av tidigare intervjuer och erfarenheter. Eleverna har själva lagt fokus på specifika teman utifrån hur diskussionen har gått dem emellan. Jag har haft tillgång till väl fungerande teknisk utrustning i Respondenterna har, trots ämnets känsliga karaktär delgivit mig en mängd information utifrån sina personliga erfarenheter. Jag har under intervjuerna eftersträvat att inta en bi- och underordnad roll, samtidigt som jag har varit lyhörd till samtalets växling och ställt uppföljningsfrågor om nödvändigt (Troost 1993, 31). Att min erfarenhet som intervjuare inte är särskilt omfattande påverkar såklart utgångsresultatet.

Genom att lyfta fram informanternas kunskap kring mobbning har jag kunnat använda mig av den naturalistiska generaliseringen, detta innebär att det är informanternas personliga erfarenheter som ligger till grund för mitt arbete. Denna tysta kunskap har jag därefter överfört till explicit påståendekunskap. Informanternas erfarenheter har överförts för att analys och diskussion ska bli möjlig (Kvale et al, 2009, s 281). Den styrning jag har haft i mitt urval av informanter är fokuserat kring ålder och kön.

Då jag redan är bekant för vissa av eleverna finns risken att jag har förtolkningar kring barnen. Nackdelen med detta kan vara att jag går in i intervjun med förutfattade meningar om eleverna, något jag var medveten om och försökte att åsidosätta vid sammanfattning av intervjun. Validering har även skett då mina resultat har bekräftats av tidigare forskningsresultat. Däremot gör jag inga anspråk på generaliserbarhet av min undersökning då den vilar på endast femton respondenter, vilket är ett för litet antal för att kunna dra några generella slutsatser.

5.5 Etiska reflektioner

Jag har i genomförandet av min studie följt Vetenskapsrådets etiska principer (2002) om informations-, samtyckes-, konfidentialitets och nyttjandekravet.

En tillståndsblankett med medföljande introduktionsbrev författades där syfte och metod för studien angavs (Bilaga A). I enlighet med de forskningsetiska principerna framgick upplysningar om garanterad anonymitet för respondenterna samt möjligheten att när som helst avbryta sitt deltagande under studiens gång.

6. Resultat

Resultaten beskrivs först sammanfattningsvis för de olika fokusgrupperna. De är indelade efter

de olika områden som intervjufrågorna tar upp. Frågorna är kompatibla med huvudfrågeställningarna och syftet. Under varje rubrik återfinns de teman eller begrepp som flickorna behandlat under intervjuens gång.

6.1 Skillnader mellan pojkars och flickors mobbning

Flickorna var enhetligt överens om att deras mobbning skiljer sig nämnvärt från pojkars. Framförallt påpekades att pojkars mobbning är mer synlig och öppen, den är även mer acceptabel. Flickors mobbning handlade mer om att dölja och att göra saker i smyg. Flickorna var även överens om att flickor ofta mobbar med blickar, viskningar, skratt, kommentarer med mera. Pojkarna å andra sidan är mer våldsamma, de slåss ofta och säger fula ord när de mobbar menar flickorna. Orsakerna till varför flickor och pojkar mobbas på olika sätt handlade mycket om att pojkar ska vara tuffa på olika sätt. **Till exempel svarade flickorna så här:**

”Killar ska vara tuffare och tror att de är starkare, därför slåss de när de mobbar”. **Ange elev nummer efter citat/alt fingerat namn**

”Det är coolt för en kille att mobba andra, han får uppmärksamhet och många tycker att han är häftig”.

De intervjuade flickorna säger **också** att flickors mobbing sker mer i det dolda och är sällan fysisk:

”Tjejer döljer mobbning för att vi är tjejer. Vi är mer smidiga och vill inte märkas som killarna /.../ killarna får typ göra vad de vill men vi tjejer kan inte bara gå runt och göra vad vi vill, vi måste dölja det eftersom tjejer inte får bete sig hur som helst. För dem är det tuffare att slåss, det är en utmaning, det är typ från djuren du vet. Det har alltid varit så att hanarna gör så för att visa sig coola och ha sin heder”.

Sluta inte ett stycke med ett citat. Avslutande mening.

6.1.1 Att vara flicka

Många gånger under intervjuerna har flickorna framhållit att flickor måste vara på ett visst sätt. De har tagit såväl som normer och skapandet av kön utifrån sina egna uppfattningar. Deras upplevelse är att flickor måste vara på ett visst sätt och pojkar på ett annat och att det bara är så det fungerar. Några av de funderingar flickorna har kring dessa faktorer följer nedan. De beskriver flickors beteenden som mer styrda, vilket också har bidragit till att flickor döljer sina handlingar.

”Tjejer ska vara på ett visst sätt, det har alltid varit så alla vet liksom hur tjejer får bete sig och hur killar kan bete sig. Om en tjej till exempel slår en annan får hon mycket mer skäll än en kille för alla tycker att det är värre på nått sätt, kanske därför som vi döljer allt. Det blir alltid värre för oss när vi gör något som killarna gör”.

Titeln i detta arbete belyser hur flickors sätt att vara ofta även misstolkas av oss vuxna. Den oskyldiga, snälla och duktiga flickan i klassen kan omöjligtvis vara en mobbare. I min intervju med flickorna berättar de hur svårt det ibland kan vara för offret att våga berätta, många gånger av rädsla för att bli misstrodd som flickan i fråga.

Flickornas sätt att resonera kring varför de agerar på ett annat sätt än pojkar visar deras upplevelse av hur det är att vara flicka. Att vara tyst och inte märkas är även något som syns i flickornas sätt att mobba som är ytterst subtil. För att mobbningen inte skall märkas anpassas den efter rådande situationer menar flickorna.

6.2 Hur yttrar sig mobbning?

Respondenternas svar visade att mobbning som företeelse är ytterst komplex. De menar att mobbningen ofta består av flera faktorer, mobbaren använder en kombination av medel för att få offret att må dåligt. Dessa medel är olika beroende på plats, tidpunkt och om vuxna är närvarande. Mobbningen sker hela tiden, den utövas inte bara på rasten utan hela tiden; i bamba, på lektioner och på raster. Mobbningen är ett heltidsjobb menar flickorna och den tar inte slut för att de byter aktivitet. Flickorna anpassar mobbningen efter situationen, hela tiden väldigt subtilt så att ingen lärare upptäcker något. De olika företeelser som mobbning kan yttras som var enligt flickorna;

”Man stöter liksom ut någon, de blir osynliga för en man ignorerar dem och till slut så håller de sig undan. Sen kan man sucka eller göra grimaser och ge elaka blickar och så.”

”Ofta så säger man taskiga saker, typ gud va ful du är. Tjejer mobbar ofta varandra för kläder också, typ vilka äckliga kläder du har är de från loppis eller... a och såna saker”.

” Tjejer skrattar ofta och så viskar och pekar de på den som de mobbar, på lektionerna så kanske man skickar små lappar eller brev istället och så skriver man saker på toa och så.

Det finns olika arenor för mobbning och de medel som används är beroende av och anpassas efter tid och plats. Mobbning på rasten utförs på ett sätt medan exempelvis mobbning i klassrummet utförs med andra medel.

6.2.1 Idrott

En plats som särskilt lämpar sig för mobbning är enligt flickorna omklädningsrummet på idrotten. Detta menar de särskilt beror på avsaknaden av vuxna i omklädningsrummen. De menar också att idrottsläraren som ofta inte är klassläraren har mindre koll på eleverna och vissa saker som inte är tillåtna med ordinarie lärare inte blir adresserade på samma sätt här. Mobbning på idrottslektionen yttras sig på ett annat vis då det är tillåtet att klaga på någon annan om de missar eller att man får välja lag, menar flickorna. Lärarens struktur och förhållningssätt till lagindelning och annat är det som bestämmer om mobbningen tillåts ta plats. Flickorna berättar följande,

”På gympan finns inga vuxna, så det händer mycket där... jag vet någon som spolade en tjejs kläder på toa, en annan gång hade de gömt en tjejs kläder eller så förstör de dem”.

”Ofta så får man välja lag och sånt själv, då blir det ofta att någon blir ensam eller så får man vara med någon som inte tycker om en”.

”Om det är någon som är mobbad så vill ju ingen vara med en och då kanske läraren tvingar den som är mobbad att vara med någon av de andra. Då brukar den oftast göra olika kommentarer jättehögt och klaga och säga typ måste jag vara med henne, då brukar läraren ge sig efter ett tag och så får den mobbade vara själv ändå”.

”När jag var mobbad och någon blev tvungen att vara med mig så suckade de och sa typ men usch jag vill inte vara med henne och klagade och så. Så till slut fick läraren flytta den personen och så blir jag ensam kvar. Jag blev väldigt ledsen då och jag tror inte ens läraren märkte det... man känner sig sviken, varför kunde de inte vara med mig för en gångs skull”.

Idrottslektionen upplevs som en särskilt utsatt plats bland flickorna och frånvaron av vuxnas tillsyn verkar vara den största orsaken till att mobbning kan utspela sig i omklädningsrummen.

6.2.2 Raster

På rasterna är mobbningen mest uttalad enligt flickorna. De tror att detta beror på att rastvakterna är för få och att de oftast står i en klunga. De menar att det då blir lätt att vända ryggen mot dem och göra miner eller säga saker till någon som de inte hör. Ibland går de också till en mer avskild plats av skolgården menar de. Rasterna verkar vara den plats där mobbning

är lättast att utföra enligt flickornas uppfattning. Detta beror till stor del på de vuxnas bristande uppmärksamhet i kombination med flickornas förmåga att göra mobbningen subtil för andra men högst påtaglig för offret.

”För det mesta så ignorerar man personen, den blir liksom osynlig... och får titta på medan de andra leker eller gör något”.

”Den som är mobbad står ofta själv och ensam, ibland kommenterar mobbaren saker om personen när de går förbi eller pekar och skrattar eller viskar också”.

Paradoxen med flickornas beskrivningar av rasten är att den ändå är det tillfälle då vuxna ska ha extra tillsyn över eleverna. Förklaringen till varför mycket mobbningen ändå förekommer under rasten kan möjligtvis förklaras med vuxnas bristande tillsyn över eleverna och det som sker utifrån flickornas berättelser.

6.2.3 Lektioner

På lektionerna bedrivs mobbningen på ett annat sätt menar flickorna, offret märker allting och ofta klassen också, men inte läraren. Anledningen till att det förhåller sig så är enligt flickorna att mobbningen återigen är väldigt subtil, men ändå något som särskilt flickorna i klassen uppfattar direkt. Under lektionerna används miner, blickar och skratt i större omfattning än direkta kränkningar som ord eller kommentarer då det skulle bli för uppenbart för läraren.

”Tjejerna gör alltid saker som inte märks eller som bara den som är mobbad kan se, typ putta till personen eller grejerna de har på bordet utan att någon ser eller skicka små lappar”.

”Om den som är mobbad är elevrådsrepresentant kan man t.ex. erbjuda sig att dela ut anteckningsboken som den ska ha med sig och lägga i en lapp där. Man kan också säga något när man ger boken eller när man går förbi. Man kan också titta på personen på ett visst sätt, skratta och viska”.

Flickornas svar visar på hur raffinerad och genomtänkt mobbning kan vara. Varje ansats till mobbning verkar vara en noggrann kalkylerad händelse särskilt när den utspelar sig i klassrummet.

6.3 Hur uppstår mobbning och vem blir offer respektive mobbare?

Flickornas beskrivning av de otaliga orsaker och nyanser som inverkar i att mobbning uppstår eller kan uppstå kan summeras som ett komplext nät av olika faktorer som inverkar med varandra. I detta kapitel omnämns de faktorer som är av särskild betydelse enligt flickorna.

6.3.1 Ny i klassen

Många av de faktorer som enligt flickorna kan inverka på att mobbning uppstår är ofta helt osynliga för såväl vuxna som barn och därmed blir risken för att bli mobbad överhängande. Ett exempel på detta är när en ny flicka kommer till klassen. Hon vet inte vilka regler som ”gäller” i skolan och klassen och det blir lätt för henne att göra övertramp utan att ens vara medveten om dem.

”I varje klass finns det vissa regler bland tjejerna om vad som är rätt och fel”. Oftast vet alla vilka

reglerna är, det är ingen som behöver säga dem”.

”Den nya tjejen kanske gör något och så säger de andra tjejerna typ vad håller du på med? Så kan du inte göra! Då blir det misstaget hon gjorde i början, det blir liksom det som gör att de börjar mobba henne. Så från början var det inte hennes fel egentligen utan de andra sa inte hur man skulle göra, men så tycker de som mobbas att det är roligt och fortsätter”.

Flickorna menade att det var svårt att undvika att bli mobbad som ny i klassen. Deras förslag på hur den nya eleven kan undvika det är att försöka prata med någon tjej i klassen och kolla läget. Ett annat förslag var att prata med läraren innan om hur tjejerna är i den klassen för att få en uppfattning.

6.3.2 Självförtroende

Självförtroende var ett ord som var ständigt förekommande i mina intervjuer med flickorna. Vikten av att vara lagom självsäker och att inte verka osäker för att undvika att bli mobbad. Detta hör mycket ihop med kroppsspråk och kroppshållning menar flickorna.

”Man kan se om någon är osäker de går lite nedböjt och vågar inte ta ögonkontakt”. ”de som har dåligt självförtroende är oftast tysta och säger inte mycket på lektioner eller raster”

Paradoxalt nog är självförtroende det som ofta får slut på mobbning enligt flickorna. Någon som hade ett gott självförtroende från början kan ändå bli så pass labil att de låter sig nedsättas av mobbaren. Till följd av mobbningen börjar de bete sig enligt ovanstående beskrivning och hamnar då i en ond cirkel. Detta eftersom deras nya beteende och kroppsspråk riskerar att fortsätta göra dem till en måltavla för mobbaren. Flickorna talade även mycket kring vikten av att ha ett bra självförtroende både för att slippa mobbning och för att få slut på mobbning.

”Man ska inte visa att man blir sårad och tror på deras kommentarer, om de säger att du har fula kläder och du tittar ner på dina kläder och säger aha ok? Då har de fått rätt”. Man måste stå på sig och ge starka kommentarer tillbaka annars så ger de sig på en”.

Samtidigt betonar flickorna att man inte får svara hur som helst, kommentarer ska vara noga övervägda. Att göra eller säga rätt är en komplexitet utan dess like menar flickorna. Det finns en mängd nyanser till hur man ska svara tillbaka på en dråplig kommentar på ett så bra sätt att mobbaren låter flickan i fråga vara och inte väljer att börja mobba henne istället. En flicka förklarar,

”Man måste vara försiktig med *vad* man säger, man får inte säga något som är taskigare än det de sa för då får man bara en massa skit”.

”Man får inte vara för kaxig och inte för tyst heller för då ger de sig på en direkt. Man måste liksom prata lite men inte för mycket så de tror att man är kaxig”.

Att kunna avväga hur pass mycket självförtroende en flicka speglar eller inte verkar vara en svår balansgång. Gränsen mellan att vara självsäker och för självsäker är det som bestämmer huruvida en flicka blir mobbad eller inte. Båda dessa egenskaper kan leda till detta. Även om denna avvägning för oss vuxna verkar tillsynes omöjlig att skilja på, har flickorna desto bättre koll och vet precis vart gränsen går och hur de undviker att själva bli mobbade.

6.3.3 Popularitet, avundsjuka och utseende

Populariteten har sitt pris bland flickor, populariteten verkar vara kärnan till mycket av faktorerna kring flickors mobbning. Det är den som är populär som bestämmer reglerna för klassen vad gäller såväl beteende som kläder och utseende. De flesta flickor är så pass starka i sig själva att de tillåts kläs sig och vara hur de vill. De faller utanför dessa regler. En stor andel av flickorna har en ständig strävan efter att vara med de populära, menar flickorna. Dessa

flickor riskerar att bli medhjälpare till mobbaren. Flickor som avviker såväl som de som har finare saker än den som är populär riskerar ofta att bli mobbade till grund för någons avund. Samma gäller kläder och utseende på annat sätt, flickorna framhåller hur viktigt det är att inte ha samma kläder som någon särskilt de populära. Flickorna menar att det inte finns en gräns för långt flickor är villig att gå för att bli populära.

”Man får akta sig för att köpa likadana kläder, för då kan det bli att aha härmar du mig och så är mobbningen igång om man inte kan säga ifrån på ett bra sätt.”

”En tjej hade samma tröja som en annan i klassen på samma dag och då sa en av de populära att du får inte ha den, jag köpte den först”. Hon vägrade att byta kläder och stod på sig. Den som hade tröjan först började skvallra om henne och kalla henne härmapa, hon fick de andra flickorna med sig och så började de mobba henne”.

En motpol till att se ut på rätt sätt är att se ut på fel sätt. Detta innebär att eleven har avvikande kläder, stil eller utseende. Barn som har diagnoser eller avviker på annat sätt är särskilt utsatta då deras beteende i sig självt är starkt avvikande. Att på något vis utmärka sig från övriga flickor vad gäller den rådande normen är något som i sig ofta ökar risken för att mobbning uppstår. Flickor som ser annorlunda ut, har ett handikapp eller en diagnos av något slag är ofta i riskzonen för mobbning.

”De som ser annorlunda ut, typ om man kommer från ett annat land och har en annan hudfärg eller som har någon sjukdom eller diagnos, de blir ofta mobbade på grund av det. Man behöver ju inte göra nåt liksom, man är ju redan konstig ändå”.

”Om det är någon som inte har moderna kläder utan typ gamla second hand kläder, eller som har fula glasögon och så, de blir också lättare mobbade, för de vet ofta inte att det är fult och folk bara skvallrar”.

Popularitet är något många flickor strävar efter. Att bli populär är en väg som kantas av många svårigheter och prövning likt vägen att behålla sin populära status. Även om många flickor strävar efter popularitet verkar ändå flertalet undvika den då de vet hur snabbt en felaktig gest, handling eller ord kan göra att flickan i fråga utesluts igen.

6.3.4 Rykten, skvaller och skitsnack

Många av flickorna framhåller hur detta med att skvallra och starta rykten är en typisk tjejgrej. De menar att i slutändan så handlar allt om det och att det inverkar på eller startat mobbningen på något sätt. De flesta rykten är falska och startade med intentionen att skapa utanförskap, oftast bottnar de också i avundsjuka på ett eller annat sätt menar flickorna.

”Allt handlar om skitsnack, även om du har rätt kläder och hår och allt så kan det ändå bli att alla snackar skitsnack. Det är typ en tjejgrej alla snackar skitsnack och skvallrar. De är typ ute efter att hitta något att snacka om personen de stör sig på. Hittar de ingenting så säger de något som inte är sant”.

Många av de slutsatser flickor drar är väldigt paradoxala i sin art då en faktor ofta motsäger en annan. Något som är okej att göra i ett visst sammanhang är helt fel i ett annat och det gäller för flickor att känna till dessa nyanseringar för att undvika mobbning. En av flickorna förklarar detta på följande sätt.

”De som är populära skvallrar ofta om alla andra och ingen vågar stå emot dem för de är starkare. De startat många rykten om andra som alla tjejer väljer att tro på. Men en tjej som inte är så högt upp får aldrig skvallra om någon annan eller avslöja något de sagt då blir hon typ mobbad istället. Om man har två vänner och berättar något som den andra har sagt så blir det som att man skvallrar och då går oftast de tjejerna ihop och blir vänner istället. så blir den som berättade något utanför istället”.

Slutsatsen är att alla kan bli utsatta för skvaller, skitsnack eller rykten som oftast leder till att personen i fråga blir mobbad och utstött. De som startar ryktena får dock olika effekt beroende av var de ligger i ”popularitetshierarkin”. De populära kommer undan med mycket fult spel då ingen vågar säga ifrån, detta då andra som avslöjar något om någon annan riskerar att själva bli utstötta. De menar att flickor som går i sexan främst använder Internet och sms för att starta rykten, skvallra och mobba. Många anser att det är en effektiv metod av få någon att må dåligt och att den framförallt kan döljas bättre och användas även på fritiden. En av flickorna förklarar varför ryktesspridning som fenomen har flyttat sitt fokus till den virtuella världen.

”Om man mobbar i skolan så har mobbaren ofta fler som hjälper till, men hemma vågar den inte. Men med hjälp av sms eller facebook så kan de våga mer och trakasserar offret på Internet utan att de vet vem det är. De kanske sprider nått rykte eller sätter ut en bild, de kallar den för fula ord och så. Mycket händer på facebook. I skolan kan man också skicka sms och hota eller skriva taskiga saker”.

Att på något vis utmärka sig från övriga flickor vad gäller den rådande normen är något som i sig ofta ökar risken för att mobbning uppstår. Flickor som ser annorlunda ut, har ett handikapp eller en diagnos av något slag är ofta i riskzonen för mobbning bara för det faktum att det ser ut på ett visst sätt.

”De som ser annorlunda ut, typ om man kommer från ett annat land och har en annan hudfärg eller som har någon sjukdom eller diagnos, de blir ofta mobbade på grund av det. Man behöver ju inte göra nåt liksom, man är ju redan konstig ändå”.

”Om det är någon som inte har moderna kläder utan typ gamla second hand kläder, eller som har fula glasögon och så, de blir också lättare mobbade, för de vet ofta inte att det är fult och folk bara skvallrar”.

Rykten och skvaller upplevs av flickorna som en stor orsak till att konflikter som leder till mobbning uppstår. Skvallret kan även fungera som ett sätt att stöta ut någon som redan är mobbad. Att skvallra om någon är vanligt förekommande samtidigt som resultat av skvallret kan ta många olika riktningar. För vissa flickor kan ett oskyldigt skvaller leda till att de blir utanför, samtidigt som flickor som är populära kommer undan med ofta påhittat skvaller om andra.

6.3.5 Mobbaren

Mobbaren eller ledaren som flickorna kallar den är ofta den som är populärast i klassen och den som, kämpar hårdast med att upprätthålla en snäll och skötsam fasad bland vuxna. Mobbaren är ofta duktig i skolan och ligger bra till hos läraren.

”Man ignorerar någon, flickor märker det direkt, mobbaren vänder håll och kollar på en som om man är dum eller kopplar bort en helt även om man står bredvid och pratar. Sen är mobbaren vänlig mot lärarna och skojar, lurar läraren o sen på rasten mobbas man. Efteråt kommer man tillbaka och är lika glad som vanligt”.

Enligt flickorna är det oftast de som är ”högst upp” som mobbas. Det är alltså de mest populära flickorna som oftast utsätter andra för mobbning. Det finns flera anledningar till varför det förhåller sig så enligt flickorna. Oftast handlar det om en kombination av rädsla, makt och dåligt

självförtroende hos de som är populära. De har ständiga krav på sig att upprätthålla en viss fasad och är i ständig rädsla för att förlora den eller sin maktposition och därför utsätter de oftast de flickor som de ser som möjliga hot för mobbning menar respondenterna.

”Vissa mobbar för att de är rädda för att själva bli mobbade eller så har de redan varit det och så börjar de mobba andra istället. De som är mest rädda och har sämst självförtroende är oftast de som är populära fast de är duktiga på att gömma det för andra”.

”Tjejer mobbar alltid i grupp. Det är en som är ledare och resten hjälper till. Oftast har de också dåligt självförtroende eller vill vara populära och hjälper till att mobba andra även om de egentligen inte vill. Eller så är de själva rädda för att bli mobbade och hjälper till att mobba någon annan istället. När de är i grupp och många som står bakom mobbaren så får ju mobbaren en massa självförtroende som den inte har och så vågar hon ännu mer. De populära tjejerna har alltid svansar som följer dem. Jag kallar dem för hundar. De typ håller med allt som ledaren säger annars så kanske hon blir arg och man inte får vara med”.

En av flickorna framhåller också hur avundsjuka i kombination med dåligt självförtroende också är en av de faktorer som gör att mobbning uppstår.

”De som är populära vill inte att någon har samma kläder som de eller bättre kläder eller mobiler typ för då börjar de kommentera direkt. Då handlar det bara om att de är avundsjuka för att någon ser bättre ut än de i kläderna eller så och så börjar de hitta på rykten om personen eller så för att trycka ner den”

Populariteten är en stor drivkraft i att mobbning uppstår menar flickorna. Att vara populär innebär en stor makt. De populära väljer någon att mobba som de ser att de kan påverka. Andra flickor vågar inte säga ifrån av rädsla för att själva bli mobbade.

”Oftast är det de som är populära som mobbas mest. Och de som är opopulära blir mobbade. Det är de som är populära som gör mest taskiga saker mot andra och de väljer någon som verkar ha typ dåligt självförtroende eller så. Många är villiga att gå långt för att bli populära och de gör många fula saker för att bli det”.

Några av flickorna från de intervjuade grupperna framhåller även hur lärare hjälper mobbaren i klassen. Huruvida det är medvetet eller omedvetet kan inte framhållas med säkerhet då läraren kanske inte har upptäckt flickors subtila mobbnings signaler och därmed inte är medveten om att de hjälper mobbaren utöva sin trakassering av eleven. Ett exempel på detta är nedanstående citat,

”Vi skulle spelade fotboll på gympan och läraren satte oss i lag. En flicka som var mobbad stod mest ihopkrupen och gjorde inte så mycket, hon hade hamnat i samma lag som de som mobbade henne. Hon gick fram till läraren för att få byta lag men fick inte det. Hon tjatade bara om att man ska kunna samarbeta med alla och sånt. Sen började mobbarna klaga på henne a att du är så jävla dålig du får väl ta bollen när den kommer, gör nåt och såna saker. Då sa läraren också att men kom igen nu du kan inte bara stå där, hjälp ditt lag kom igen nu ta bollen och såna saker. Vi andra sa till henne att hon kunde vara i vårt lag men det fick hon inte, sen bara klagade läraren på henne hela gympalektionen”.

”Ibland är det lärarens fel att någon blir mobbad, de ser inte ordentligt att någon är mobbad eller säger saker som ni får välja vem ni vill vara med när ni jobbar... de gör det alltid värre”.

Det finns flera olika förklaringar till varför en flicka börjar mobba andra. Det kan även röra sig om en kombination av saker och omständigheter som leder till detta. Den främsta anledningen var utifrån flickornas berättelser att mobbning bottnar i rädsla och osäkerhet hos den som mobbar. Denna osäkerhet förvandlas till självsäkerhet då mobbaren upplever att de påverkar och har makt över någon annan.

6.3.6 Offret

Flickorna framhåller att den som riskerar att bli utsatt för mobbning oftast avviker på något sätt i utseende, stil, kläder eller beteende. Ibland kan det handla om att inte ha rätt typ av mobil eller

märke, föräldrar som är arbetslösa eller fattiga. Flickorna menar att dessa attribut ofta är det som hjälper de populära att välja ut sitt offer. De väljer enligt flickorna någon som har dessa attribut och som vet om det på det viset så trycker de ner offret och vet att det fungerar. I andra fall så handlar det om avundsjuka och flickorna ger sig på någon som de upplever är hämmapa och har liknande kläder eller någon som de tycker har bättre kläder och hittar då på ett rykte om flickan i fråga. Flickorna menar att det är viktigt att stå på sig för att undvika att bli mobbad eller få mobbningen att ta slut.

”Om någon säger typ vilka fula kläder du har så säger jag typ a men titta på dig själv. Man måste kunna ge starka kommentarer tillbaka och inte visa att man tar åt sig annars så ger de sig på en. Man ska inte visa att man blir sårad och säga typ aha ok? Och sen tittat ner på sina egna kläder då har de fått rätt”.

Enligt flickorna kan vem som helst bli utsatt för kränkningar, men det som gör att kränkningarna övergår till mobbning är när offret visar gehör på de kommentarer eller andra negativa saker som de utsätts för. Även om flickan är självsäker så finns risken att de som är populära försöker att mobba personen i fråga då handlar det enligt flickorna om avundsjuka. Mobbaren ger sig på någon för att de har bättre kläder, mobiler eller helt enkelt får mycket kompisar något som den som mobbar vill tillintetgöra. Ett personlighetsdrag som enligt flickorna ofta leder mobbning är huruvida personen är blyg, tystlåten eller osäker. Flickorna menar att mobbaren oftast känner av flickor med dessa drag och riktar sig särskilt in på dem så de är väldigt mottagliga för mobbning.

”De kanske har dåligt självförtroende och så ser man det på den personen och så kan man mobba den för man vet att den tar åt sig och så tycker vissa att det är roligt och fortsätter”.

För de flickor som redan är lite osäkra och som blir utsatta för mobbning oftast blir ännu mer blyga, tillbakadragna och osäkra. Detta leder i sin tur till att mobbningen fortsätter och att deras reaktion på mobbningen (som beskrivs nedan) förstärker den. Nedan förklarar flickorna hur någon som är mobbad kan verka utåt.

”Om man typ går på ett (nedböjt) sånt sätt och ser ut som man typ avskyr sitt liv och så. I klassrummet vågar man inte räkna upp handen för man är rädd för att säga fel. När läraren frågar nått så sitter hon nedböjt och pratar jättelågt. Man är blyg, håller sig undan och vågar inte möta blickar. Man försöker inte snacka med någon (ta kontakt) man är rädd för att säga fel”.

Flickorna menar att det främst inte är annorlunda hårfärg, utseende eller kläder som leder till mobbning. Mobbningen uppstår av andra orsaker men attributen ovan används för att förstärka den. Mobbning kan exempelvis böttna i avundsjuka hos mobbaren med leda till att denne hittar fel hos offret som de anmärker på. Detta leder till att offrets självförtroende minskar ytterligare.

6.4 Förebyggande åtgärder mot mobbning

Flickorna var överens om att rastvaktsystemet var något som stod högst på listan vad gäller förbättring av skolans förebyggande åtgärder mot mobbning. Enligt flickorna finns det ett flertal brister vad gäller skolans rastvaks system.

”Rastvakterna är jättedåliga, de ser ingenting vad som händer de har ingen koll. Sen står de alltid tillsammans i en grupp istället för att sprida ut sig och hålla koll. De bara står där och pratar hela rasten”.

Andra förebyggande åtgärder som flickorna kom underfund med under intervjuernas gång var vikten av att skapa bättre sammanhållning i klasserna. Detta kunde enligt dem ske genom samarbetsövning, samtal i smågrupper och en lärare som har koll på klassen. Att föröka ha samma elever i samma klass var också något de såg som positivt. Flickorna poängterar också hur viktig lärarens roll är i upptäckten och förebyggandet av mobbning.

”Lärarna måste ha bättre koll på eleverna och iaktta dem, vissa som mobbar är bra på att lura läraren. Sen måste hon vara bra på att prata med eleverna om mobbning och inte tro på allt en elev säger”.

”Läraren måste visa att de tror på en om man ska våga säga att någon mobbar en sen måste då också jobba med eleverna typ som vi gör på klasmötena fast oftare så att man blir starkare och vågar säga ifrån till mobbare”.

Andra förslag som flickorna tar upp är generellt ett bättre förebyggande arbete mot mobbning, såsom filmer om mobbning, samtal, olika övningar med mera. De ansåg att våra intervjuer var ett bra sätt att arbeta och tyckte att lärarna kunde dela in eleverna i mindre tjej och killgrupper och i dessa diskutera mobbning på olika sätt.

Resultatet tyder på att det är ett flertal faktorer som inverkar på att mobbning uppstår bland flickor. De olika regler och normer kring beteende eller utseende som flickor skapar kan vara några av de många faktorer som leder till mobbning. Flickors uppfattningar och förhållande gentemot varandra är otroligt nyanserat och bräckligt. Något som gäller en dag, gäller inte en annan och det är en ständig kamp om att hålla sig aktualiserad med vad som är acceptabelt eller inte som flicka. Ofta uppstår mobbning ändå, trots att flickan i fråga inte utmärker sig på något sätt. I dessa fall handlar det ofta om avundsjuka hos den som mobbar. De vuxnas ansvar och möjlighet att påverka mobbningstrender bland flickor är stor. Flickorna själva upplever dock att skolpersonalen ofta har en bristande tillsyn och omdöme vad gäller mobbning bland flickor.

7 Diskussion

Under denna rubrik kommer jag att diskutera utifrån mitt syfte **och mina forskningsfrågor**. Varje rubrik svarar på någon eller flera av mina frågeställningar. Jag knyter även an till forskningen inom området såväl som mina egna tankar kring resultatet.

7.1 Metoddiskussion (bör vara sist i metodavsnittet)

En kvalitativ intervjustudie var den metod jag valde att använda mig av. På grund av framförallt ämnets känsliga karaktär genomfördes intervjuerna i grupper (s.k. fokusgrupper). Jag upplevde att jag fick svar på mina frågeställningar. Beroende av intervjuens mer öppna karaktär, fick jag även ytterligare nyanseringar då det fanns utrymme för flickorna att mer ingående förklara något. Jag upplevde också att alla höll sig till temat jag berörde och hade mycket att berätta kring det.

Den faktor som påverkade intervjuerna var att vi satt i grupprum i anslutning till klassrummet. Många av flickorna reagerade till en början på detta med att prata med lågmälda röster och med viss försiktighet. Jag upplevde att det var ett resultat av deras rädsla för att någon annan skall höra vad de säger. Jag är medveten om att min förförståelse kan ha färgat resultatet då det indirekt kan ha påverkat valet av citat. Därför lämnar jag det till läsaren att dra egna slutsatser av resultatet. Jag är även medveten om det faktum att om andra grupper av flickor eller årskurser valts, hade resultatet kanske kunnat se annorlunda ut och visat på andra faktorer än de givna.

Den filmsekvens som användes i intervjuerna med flickorna och dess innehåll omnämns inte så synligt i resultatpresentation. Anledningen till detta är att det är oerhört svårt att återge en film med sådana ord att läsaren vet exakt hur händelseförloppet ter sig i filmsekvensen.

Resultatet går inte att generalisera, det skall bara ses som en indikator på hur flickors mobbning kan yttra sig, och hur det förebyggande arbetet mot mobbning kan förbättras.

7.2 Resultatdiskussion

Under denna rubrik redogör jag för mina egna tankar kopplade till min empiri såväl till forskningen som tas upp i den teoretiska anknytningen. Resultatdiskussion är indelad efter tre underrubriker som är kopplade till resultatdelen. Dessa är skillnader mellan pojkars och flickors mobbning, flickors mobbning samt elevers tankar kring förebyggande åtgärder.

7.2.1 Skillnader mellan pojkars och flickors mobbning

Att det finns distinkta skillnader mellan hur flickor och pojkar mobbas framkommer tydligt av såväl forskare inom området som av flickorna själva. Flickors mobbning är oftast subtil, dold och mer raffinerad. En likhet som återfinns bland såväl pojkar som flickor är den verbala mobbningen. Bland flickorna framkommer att verbal mobbning såsom fula ord och ökennamn förekommer i viss mån, men inte lika utpräglat som hos pojkarna.

Flickornas förklaringar till varför de mobbar på ett annat sätt än pojkar utgår i min uppfattning mycket kring genusskapande och normer kring normalitet. En av flickorna förklarar för de begränsningar flickor har i jämförelse med pojkar och hur visa beteenden bland pojkar inte är acceptabla bland flickor (se 6.1). Något jag upplever är ett exempel som belyser skapandet av kön utifrån elevens perspektiv. Enligt myndigheten för skolutveckling kan könsnormerna som råder i vårt samhälle ha en påverkan på flickors och pojkars beteende i mobbningsituationer. En viktig norm är enligt dem att uppträda genusmässigt korrekt (2003). Något som ovanstående flicka tagit fasta på och belyser utifrån sitt eget perspektiv.

Enligt skolmyndighetens rapport (2005, s 71) är anledningen till pojkars och flickors olika handlingsrammar ett resultat av att samhället vi lever i, och till stor del uppbyggt kring uppfattningen att de två könen som finns skall vara varandras motsatser. Dessa föreställningar påverkar oss och vårt handlande såväl medvetet som omedvetet och bidrar därmed till att reproducera könsmönstren, något som blir särskilt markant i flickors och pojkars sätt att mobba. Flickors subtila mobbning kan därför vara en reaktion på att flickor och pojkar skall vara varandras motsatser. Flickorna menar att de får mer skäll om de börjar slåss eller om en vuxen upptäcker att mobbning försiggår medan pojkar oftare kommer undan med färre tillsägelser just för att de är pojkar.

7.2.2 Flickors mobbning

Flickornas mobbning är subtil och bedrivs med en mängd olika medel. Höistad (2001, s 88) beskriver några av dessa medel. Att viska om någon i klassen så denne ser det och sprida rykten och baktala för att få andra på sin sida mot offret. Vanligt är också att anmärka på kläder, utseende eller frisyr bland flickor. Höistad förklarar vidare hur flickor håller ihop i en grupp samtidigt som de stöter ut någon enligt ovanstående eller andra exempel. Parallellt med detta charmas omgivningen för att lägga dimridåer över deras egentliga beteende.

Flickorna poängterade dock vissa skillnader avseende på vilka medel man väljer att använda. Vilken taktik man väljer är beroende av när mobbningen utspelar sig menar flickorna. De framhöll hur mobbning i klassrummet anpassas, efter att en vuxen är närvarande, medan mobbning i exempelvis idrottsalen är betydligt mer utpräglad, aggressiv och öppen eftersom det ofta inte finns vuxna i omklädningsrummen. Flickorna menar att huruvida man använder, skvaller, blickar eller fula ord är beroende av situation och plats.

De faktorer som enligt flickorna inverkar på att mobbning uppstår var många och inverkade på varandra på ett otal sätt. Det är ett komplext nät av regler som avgör huruvida en flicka gör rätt eller fel, och om hon är ett offer eller inte. I dessa regler finns ytterligare regler och nyanseringar som avviker från de huvudsakliga. Det är lätt att göra snedsteg menar flickorna och för vissa räcker det med att utstråla något för att bli ett offer.

Det utmärkande här var hur flickorna kände till varenda outtalad regel, varenda avvikelse och visste precis hur man skiljer rätt från fel, trots att gränsen mellan de båda är knappt märkbar. Alla flickor kunde redogöra för varenda nyans av varenda faktor som ledde till mobbning, och hur det kom sig att det tedde sig på detta vis. Simmons (2004) är en av de forskare som framhåller hur popularitet har en viktig roll i mobbning som uppstår bland flickor. Flickornas fokus var lik Simmons riktat mot just denna aspekt. De menade att mobbningen till stor del berodde på popularitet, likaså avundsjukan och skvallret. De som är populära måste ha ett offer, detta offer utses utifrån olika faktorer såsom utseende, kroppsspråk, avvikelse av något slag eller avundsjuka. Anledningen till att andra flickor hjälper mobbaren ifråga är deras egen strävan efter att vara populära. De som i sin tur väljer att ta avstånd och inte säga ifrån, gör det oftast av rädsla för repressalier från de populära. Att behaga de populära är ett extremt påfrestande åtagande som av flickornas berättelse att döma, sällan lyckas. Osbeck et al. (2003, s 25) har kommit fram till att de populära flickorna har uppgiften att visa de övriga vad de skall leva upp till vad gäller kläder, utseende och beteende. Samtidigt är detta en paradox då flickor som råkar klä sig i samma plagg blir mobbade och kallade härmapor. Gränsen mellan att göra rätt och fel är hårfin.

En av de faktorer som utlöser mobbning är bland annat ordet härmapa. Simmons (2004, s 123-124) framhåller hur en av de elementära reglerna bland flickor berör vikten av att inte ha samma kläder. Det är av särskild betydelse att inte råka ha samma kläder som någon av de populära flickorna och bli kallad härmapa. Bakom detta kodord döljer sig konkurrens och avund, menar Simmons. Detta då flickorna inte vill att någon ska se bättre ut än de själva i samma klädesplagg. Gränsen mellan

vad som är acceptabelt och inte är subtil, det gäller att passa sig för att inte bryta den: inte vara för snygg, inte för ful, inte ha bättre prylar än andra och så vidare. Simmons (2004, s 121) påpekar att det oftast är flickor med snygga kläder, bra utseende eller pengar som blir mobbade. Detta till grund för andra flickors avundsjuka.

Simmons skriver vidare att den egenskap som mobbare såväl som mobboffer har gemensamt är att de hämtar kraft och trygghet från nära relationer. Detta samtidigt som de är livrädda för att vara ensamma (2004, s 120-121). Detta är något som intervjuerna med flickorna bekräftar. De menar att mobbaren utnyttjar de som vill vara populära som ett redskap i sin mobbning, samtidigt som mobbaren själv är en rädd och osäker person i grunden. Mobbarens största rädsla är att själv bli mobbad och ensam. Ytterligare en rädsla som är befogad hos mobbaren är risken att bli upptäckt, flickan som mobbar vet att det hon gör är fel och är oerhört rädd för att bli upptäckt. Något flickorna inte tagit upp är hur mobbaren själv mår, vilka deras hemförhållanden kan vara med mera. Jag upplever att även dessa faktorer också kan spela en roll i varför någon blir en mobbare.

Arbetets titel är ett utdrag ur en av intervjuerna med flickorna, där de berättar hur svårt det är att bli betrodd som offer, då flickorna är såpass duktiga på att dölja mobbningen och sina motiv för lärarna. Då flickan ifråga tog mod till sig och berättade för läraren att hon blev mobbad av en flicka i klassen var detta den reaktion som hon fick;

”Det har du säkert missförstått, hon som alltid är så snäll”

Läraren trodde inte på flickan ifråga eftersom mobbaren i detta fall var en av de mest skötsamma och flitiga flickorna i klassen. Detta visar på hur bra flickor är på att dölja vad de gör, och hur viktigt det är att läraren vågar ifrågasätta en fasad då den inte alltid verkar stämma överens med verkligheten.

Så som jag nämnt i 6.3.6 berör studiens titel just detta, kärnan i flickors mobbning är förmågan att dölja den. Ofta lyckas de lura även oss vuxna vilket är blev tydligt i detta fall. Vi vill inte gärna tro att flickan vi trott så gott om verkligen är den som offret beskriver. Höistad (2001, s 88-90) menar att detta fenomen är väldigt vanligt bland flickor. Han menar att vuxna ofta finner det svårt att uppfatta och förstå att flickan som är så rar skulle kunna göra sig skyldig till något sådant. Han poängterar vidare vikten av att vuxna tar till sig att de mest skötsamma, trevliga och duktiga flickor kan i det tysta bete sig både kränkande och förnedrande mot någon annan.

Jag anser att något som kan underlätta denna problematik är att försöka urskilja offret. Flickorna menar att det är väldigt enkelt att utifrån en flickas kroppsspråk och beteende i såväl klassrum som på raster, se huruvida hon är utsatt för mobbning eller inte. Alla flickorna var överens om att offret är väldigt lätt att upptäcka även om de vid en direkt fråga kring sin situation troligtvis inte kommer att erkänna. Då mobbaren är desto svårare att upptäcka i och med den tydliga problematik som omnämns i ovanstående texter kan lösningen finnas här istället.

7.2.3 Elevers tankar kring förebyggande åtgärder mot mobbning

Flickornas fokus låg mest kring rastvakternas roll men även lärarnas i fråga om förebyggande åtgärder. Flickornas kritik var riktad mot bristen på uppmärksamhet såväl som antalet rastvakter på skolan. Deras önskemål är att skolan skall ha fler rastvakter med bättre koll. Detta blir framförallt viktigt då flickorna använder en mobbning som är svår att upptäcka. Flickorna framhåller hur det mesta av mobbningen sker på rasten. Osbeck et al (2003, s 99) har tagit fram resultat som visar att nära 50 procent av kränkningarna som förekommer i skolan sker på rasterna.

Även Höistad (2001, s 83-85) framhåller hur viktig rollen som rastvakt är, och menar att den vuxne där kan upptäcka mobbning som inte andra lärare uppfattat. Det är viktigt att ta allvarligt på alla aningar kring att en eventuell mobbningssituation uppenbarar sig. Det är viktigt att personalen på skolan inte luras att tro att allt är på skoj och går sin väg. Istället skall rastvakten lägga sig i och visa

att den är en vuxen som bryr sig, uppfattar vad som händer och agerar. Vidare pratade flickorna kring vikten av att läraren är öppen för det som sker i klassrummet och på lektionerna. De anser att det är viktigt att denne tar alla kommentarer som anses vara på skoj på allvar. Flickorna menar att det är väldigt viktigt att det är den vuxne som delar in eleverna så att ingen blir utanför. Samtidigt ska de vara medvetna om dynamiken i sin egen klass, och vilka som är lämpliga att para ihop och inte menar de. Flickorna menar också hur viktigt det är att läraren har bättre koll på rasten och i klassrummet. Om läraren skall kunna urskilja mobbning i sin klass eller andra, måste de bli bättre på att observera flickorna.

Problematiken med att upptäcka förekomsten av mobbning bland flickor är såsom tidigare diskuterats väldigt komplex. Därmed blir vikten av ett förebyggande arbete mot mobbning en viktig del bland all personal på skolan. Att observera och anteckna vad elever säger och gör kan vara en bra utgångspunkt i att kartlägga dynamiken i klassen. Detta arbete har visat vilken roll genus och samhällsnormer spelar in i flickors beteende. Vad som är rätt för flickor och pojkar är outtalade regler som styr hur elever agerar och beter sig (se 4.3). Därmed blir vår roll som pedagoger att försöka uppmärksamma dessa normer och synliggöra dem för flickor.

7.3 Framtida forskning och Avslutande ord

Det behövs mer forskning kring flickor och deras mobbning. Det är en klar avsaknad av flickan som mobbare i den litteratur som finns. De få studier och litteratur som finns kring ämnet är begränsade. Därmed borde fler studier kring enbart flickor och dess mobbning vara intressanta att studera. En jämförande studie mellan olika ålderskategorier hade varit ett intressant sätt att få en större bild av flickmobbningens alla faktorer, nyanser och utveckling.

Jag upplever att mina frågeställningar har blivit besvarade. Det är dock nödvändigt att beakta att andra konstellationer av intervjugrupper kunde gett vissa nyanseringar av svaren. Resultaten visar hur angeläget ämnet är bland flickorna själva och hur mycket de hade att berätta kring ämnet som i min upplevelse är outtömligt.

Lärdomen blir att vi som lärare ska vara extra vaksamma på de tendenser som utmärker såväl mobbare som offer. Även om flickors mobbning sker via ytterst subtila medel syns det ofta på den som är utsatt. Det gäller för läraren att vara observant och våga ställa frågan om hur någon mår. Viktigt är också att lita på sin instinkt och ställa sina personliga uppfattningar om elever åt sidan då jag genom detta arbete lärt mig att flickor är duktiga på att visa en annan sida för läraren.

Alla flickor är inte vad de ger sken av, en lärdom jag tar med mig efter att ha genomfört denna studie. Eleverna i detta arbete har gjort mig uppmärksam på att de elever vi ofta tror är oskyldiga, egentligen ofta är mobbare. De lär sig att spela upp en fasad som de vuxna tror på. Såsom min titel belyser, är det viktigt att vara uppmärksam på detta som lärare och inte alltid gå efter det första intrycket.

Att hitta nya vägar att bygga upp en bra och framförallt trygg arbetsmiljö med positiva förebilder är en ständig uppgift för alla oss som arbetar i skolan. Vi behöver metoder som stärker elevernas självförtroende och gör dem lyhörda för varandras känslor och behov. Flickor behöver även stöttning av vuxna i deras närhet som ger dem redskap för att lära sig handskas med konflikter som uppstår.

Referenser

- Coloroso, Barbara. (2004). *Mobbningens tre ansikten*. Falun: Scandbook
- Danielsson, Monica och Jansson, Birgitta. (2010). *Får flickor finnas?* Habo: RN Offset
- Eriksson, Björn; Lindberg, Odd; Flygare, Erik; och Daneback, Kristian. (2002). *Skolan- en arena för mobbning*. Kalmar: Lenanders grafiska AB
- Esaisson, Peter, Gilljam, Mikael, Oscarsson, Henrik och Wängnerud, Lena. (2005). *Metodpraktikan*. Stockholm: Nordstedts Juridik AB
- Frih, Anna-Karin och Söderberg, Eva. (2010). *En bok om flickor och flickforskning*. Lund: Studentlitteratur
- Halldén, Gunilla. (2003). Barnperspektiv som ideologiskt eller metodologiskt begrepp. *Pedagogisk Forskning i Sverige*, (nr 8), s1-12.
- Höistad, Gunnar. (2001). *Mobbning och människovärde*. Stockholm: Gothia AB
- Johansson, Eva och Pramling-Samuelsson, Ingrid. (2003). Barns perspektiv och barnperspektiv i pedagogisk forskning och praxis. *Pedagogisk Forskning i Sverige*, (nr 8), 1-5.
- Kvale, Steinar. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur
- Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet - Lpo 94. Hämtad november, 2010 från <http://www.skolverket.se/publikationer?id=1069>
- Myndigheten för skolutveckling. (2003). *Hur är det ställt? Tack, ojämt!* Stockholm: Liber
- Myndigheten för skolutveckling och Svenska Filminstitutet (2005). *Först såg vi en film, röster och reportage om jämställdhetsarbete i skolan*.
- Olweus, Dan. (1999). *Mobbning bland barn och ungdomar*. Stockholm: Liber
- Sharp, Sonia och Smith, Peter. (1996). *Strategier mot mobbning*. Lund: Studentlitteratur.
- Simmons, Rachel. (2004). *Flickors vrede- om vänskapsrelationer och mobbning*. Stockholm: Forum
- Skolinspektionen. (2009). *Förebygga diskriminering och kränkande behandling. Främja likabehandling*. Stockholm: Skolverket.
- Skolinspektionen. (2009). *Du är så jävla ful- en bok om barns utsatthet i skolan*. Stockholm: Nordstedts Grafiska AB/Fritzes
- Skolverket (2005). ”På tal om mobbning och det som görs”. (Rapportnr: 09:1111)
- Trost, Jan (1993). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur
- Osbeck, Christina, Holm, Ann- Sofie, Wernersson, Inga. (2003) ”Kränkningar i skolan, förekomst, former och sammanhang”. (Värdegrunden, rapport 5). Göteborgs universitet
- Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Utgiven av vetenskapsrådet w.w.w.vr.se (Hämtad 2010-11-12).

BILAGA A

Anhållan om tillstånd för att ert barn kan delta i en undersökning inom ramen för ett examensarbete vid lärarutbildningen vid Göteborgs universitet

Jag är en student som utbildar mig till lärare vid Göteborgs Universitet. Jag skall nu skriva den avslutande uppgiften inom lärarutbildningen som är ett examensarbete och som ger mig min lärarbehörighet. Examensarbetets syfte är att ta reda på hur flickor på mellanstadiet i åldrarna 10-12 talar kring de faktorer som leder till mobbning.

Mitt fokus ligger på elevernas perspektiv och deras tankar kring mobbning. Den viktigaste frågan jag behöver få svar på är; Hur beskriver flickorna att mobbningen tar sig uttryck? Hur anser flickor att mobbning uppstår och vem kan bli mobbare respektive offer? På vilka sätt anser flickorna att skolan skall agera för att förebygga mobbning?

För att kunna besvara dessa frågor behöver jag samla in material genom intervjuer med flickor i mindre grupper. På er skola kommer undersökningen att genomföras under vecka 46. Jag vill med detta brev be er som vårdnadshavare om tillåtelse att ert barn deltar i den fokusgrupp som ingår i examensarbetet. Alla elever kommer att garanteras anonymitet. Det är gruppens sammanfattade resultat som är relevant inte den enskildes. Varken skolans namn eller elevernas kommer att vara möjliga att urskilja i undersökningen. I enlighet med de etiska regler som gäller är deltagandet helt frivilligt. Ert barn har rättigheten att intill den dag arbetet är publicerat, när som helst välja att avbryta deltagandet. Materialet behandlas strikt konfidentiellt och kommer inte att finnas tillgängligt för annan forskning eller bearbetning.

Vad jag behöver från er är att ni som elevens vårdnadshavare skriver under detta brev och så snart som möjligt skickar det med eleven tillbaka till skolan så att ansvarig lärare kan samla in svaret vid tillfälle.

Sätt således ett kryss i den ruta som gäller för er del:

Som vårdnadshavare ger jag tillstånd att mitt barn deltar i undersökningen

Som vårdnadshavare ger jag **inte** tillstånd att mitt barn deltar i undersökningen

.....

.....

vårdnadshavares underskrift/elevens namn

Har ni ytterligare frågor ber jag er kontakta mig på följande telefonnummer: xxxxxx
Med vänliga hälsningar; Armina Fazlic

Handledare för undersökningen är: Ingrid Johansson

Kursansvarig lärare är Jan Carle, docent, Göteborgs universitet, Sociologiska institutionen, 031 786 4792

BILAGA B

Intervjuguide

Öppningsfrågor

Vad tänkte ni när ni såg filmen?

Har ni varit med om eller sett andra bli utsatta för liknande saker?

Mobbning

Är det en skillnad mellan hur pojkar och flickor mobbar?

Kan ni förklara hur flickor mobbar?

Var sker mobbning?

Sker mobbning bara på skoltid?

Hur får man slut på mobbningen?

Mobboffer

Märker ni om någon är utanför?

Varför blir vissa mobbade? Vad beror det på?

Hur undviker man att bli mobbad?

Vilka saker retar man den som är mobbad för?

Mobbaren

Varför börjar man mobba någon?

Vilka är mobbarna/mobbaren?

Är mobbaren själv eller är det flera som mobbar?

På vilket sätt stöter mobbaren ut någon?

Skolan

Vad tycker ni att skolan kan göra för att minska mobbning?

Hur fungerar skolans åtgärder mot mobbning just nu?

BILAGA C – summering av filmsekvensens handling

Filmsekvensen är tagen ur är ett av avsnitten från Sveriges Television kallad Banderoll. Avsnittet i fråga heter: Mobbning, offer och förövare. Filmen handlar om en flicka och hennes upplevelser som mobbad. Sekvensen visar hur mobbning bland flickor kan yttra sig. Hon berättar sin egen historia och redogör för vad hon blev utsatt för under skoltiden. Hon beskriver vad mobbarna utsatte henne för, hur hon kände sig och hennes upplevelse av skolans agerande. Filmsekvensen är väldigt stark och visar bl. a hur mobbarna använder blickar, nedlåtande kommentarer, viskar, skrattar, utesluter henne och hur hon blir osynlig för andra. Hon berättar hur mobbningen började på gympan, de kallade henne saker, sa att hon stank och ville inte vara i samma lag som hon. Sen hakade andra på och tillslut så kunde hon inte gå någonstans utan att någon fällde nedsättande kommentarer. Hon berättar att hon inte vågade säga emot utan tog bara in allt mobbarna sa. Hon berättar vidare hur ingen ville sitta med henne i matsalen eller vara med henne på rasten. Då mobbningen var som värst under rasten brukade hon gömma sig på toaletten för att slippa.